

EGY BORSODI UDVARHÁZ TÖRTÉNETE

Szekrényessy Árpád élete

SZEKRÉNYESSY ATTILA

„És mily nehéz az eszközt megszerezni,
mellyel az ember a kútfőkhöz ér!”
(J. W. Goethe: Faust)

TANULÓÉVEK

Szekrényessy József (1811–1877) és zadjeli Slachta Etelka ötödik gyermekeként született, 1849. január 25-én Pesten, az Úri utca 7. számú (ma V. kerület Petőfi Sándor utca) kétemeletes Szekrényessy-házban.

Keresztelésére a Széna téri református egyházban került sor február 8-án, Szekrényessy Endre és Szekrényessyné, Rumbach Hermina keresztszülősege mellett.¹ Gyermekkorát a gondtalan jólét jellemezte. Nevelője készítette fel az elemi osztályok iskolai tananyagából.

Mindössze nyolcesztendő, mikor atyjától a pesti Heckenastnál nyomtatott Károli Bibliát kap az olvasni már jól tudó fiú.² Tanulmányai sorát a pesti „gymnasium” nyolc esztendeje követte, 1859–1867-ig terjedő időszakban. A kiegyezés évében érettségizik.

Ezenközben „*az ének és general bassust a pesti Conservatoriumban tanulmányozta*”,³ 1859–1864 között. A konzervatóriumba ajánló részvényese – atyja barátja – báró Prónay Gábor volt. Kitűnő tanárai: Langer János és Engeszer Mátyás.

Zenei érzékét dicséri, hogy jelesnél rosszabb érdemjegyet a szigorú zeneakadémiai vizsgákon egyetlen alkalommal sem szerzett.⁴ Remek basszus énekhangját jól egészítette ki saját hangszeres kíséretével. Többen feljegyzik róla a későbbiekben, hogy „...*kitűnő zongorajátékos*...”⁵ Másod-unokatestvérének, Pikéthy Etelkának fia, Császár Ernő visszaemlékezésében ugyancsak elismeréssel szól ez irányú tehetségéről: „...*gyönyörűen zongorázott*...”⁶

Az időskori birtokostárs és rokon, Bárczay László, Róza lánya önéletrajzi regényében erről így számolt be: „Csak akkor jöttem rá, hogy van a világon zene, amikor vendégek voltak nálunk és Szekrényessy Árpád bácsi zongorázott...”⁷

A „gymnasium” után „...*végezte az 1-ső évi jogot Pesten*”.⁸ Atyja saját hivatását szánta neki, ám a nem túl szorgalmas tizenkilenc esztendő, elunva a jogi tanulmányokat, – Kálmán bátyjához hasonlóan – pályát módosított.

„...JÓ LOVASTISZT VÁLÍK BELŐLE...”

1868. szeptember 6-án, „önkéntesen” a császári királyi 5. dragonyosrezred kötelékébe áll, mint „közlovas”. Katonai előmenetele érdekében „hallgatta a 13. számú hadosztály hadapródi iskolájának 2-ik évfolyamát, ennek végezetével hadapróddá való kinevezésre alkalmasnak találtatott.”⁹

Mintegy öt hónapnyi „közlovas szolgálat” után, 1869. január 29-én, az „5-ik dragonyosok” ezredhadapródjává nevezik ki. 1869. november 1-jén hadnagyi kinevezésével tiszti rangot szerez, s egyúttal áthelyezik az „1-ső huszárezredhez”. Ezzel kezdetét veszi – a német rendszerű vasas dragonyosok után – huszárezredi szolgálata.

Tiszti működése első évében „magánviszonyairól” az ezred jelentése alapján a következőket tudhatjuk meg: „... segély nélkül, anyagi viszonyai rendezettek”.¹⁰

A következő – 1870-es esztendő – a fiatal hadnagy feltámadó életkedvére enged következtetni: „keves segélyben részesül, pénzügyi viszonyai nem igen rendezettek”.¹¹ Mindezt fokozandó, két esztendő múltán tisztán azzal szembesülünk, miszerint „pénzügyi viszonyai nem rendezettek”.¹² A fiatal, elegáns hadnagy tisztársaival előszeretettel látogatja a nagyvárosok – különösen Kassa – mulatóhelyeit és csapszékeit. Nem válik léha életű hadnagyocskává, de fiatalos virtusból társaival tart.

Bizonyára sikerük is lehetett a kassai hajadonok körében, mikor cifra huszárruhában parádéztatták lovaikat a dóm tér macskakövein. Egy ilyen leányszívet melengető, bajuszt sodrogató városi bevonulásnak köszönhetette későbbi feleségét, s hozományul annak domíniumát.

Tisztté való kinevezése egészen új feladatokat rótt a „középtermetű, erőstestalkatú, egészséges és hadiszolgálatra alkalmas”¹³ férfiúra. El kellett sajátítania a tiszti kötelmeket, amikben biztatóan haladt, „van tehetsége és alapja, mert tanulmányozás és szigorú felügyelet mellett egy egészen kielégítő eredményt hozhatnak ... Jelen hatáskörében való ismereteit nem bírja még egészen, azonban igyekszik, s jötehetségei mellett nem sokára elfogja sajátítani azokat.”¹⁴

Igyekezetére és kötelességtudatára utal az a dandártábornoki vélemény, mely szerint: „A fegyvernem iránti előszeretéből sok szolgálati buzgósága van és már némi eredményt mutathat fel.”¹⁵ A fizikai megpróbáltatásokat könnyen és szívesen veszi, „...jól lovagol és hajlammal bír ebben magát különösen kiképezni, még kevés lóismerettel bír, ... kitűnő tornász, vívó, úszó”.¹⁶

Mivel civilként iskolai szorgalma – a szintén katonai pályán működő – Béla bátyjához nem volt fogható, ebből adódóan nyelvismeretei is meglehetősen szerények. 1869-ben „nem egészen jól beszél és ír németül”.¹⁷ Katonai éveit alatt nyelvtudását is hatékonyan fejleszti, két esztendő elmúltával már arról kapunk tájékoztatást, hogy „németül beszél és ír jól”.¹⁸

1872-ben szolgálati alkalmazásában változás történik, az addigi csapatszolgálatban lévő hadnagyot szorgalmának és tehetségének megfelelően szakaszparancsnokká nevezik ki a „6-ik huszárezrednél”.

A vezető beosztás megnövekedett felelősséggel is járt, személyesen irányította ill. ellenőrizte az újoncok kiképzését és tartott előadásokat a hadtudományokból.

Személyiségének, jellemének megfigyelése, nyilvántartása fontosabbá válik előljárói számára. Ezekről az évekről személyi anyagában a következő olvasható: „Elöljárói irányában tiszteletteljes, nyílt, elbizakodás nélkül. Alattvalói irányában jóakaró és gondoskodó némileg túlságosan elnéző, a legénység ragaszkodását bírja. Igen bajtársias, előzékeny, jó ajánló magatartása van ... mint oktató jól alkalmazható...”¹⁹

1873. október 1-jétől a dandártiszti iskola hallgatója. 1874. március 1-jén a „12-ik gr. Haller huszárezred” tartalékába került át, ahonnan hét hónap elteltével, mint század-tisztet, 1874. október 1-jével a „7-ik Frigyes Károly porosz herceg nevű huszárezredbe”²⁰ helyezik át, hol egy hónap elmúltával, november 1-jén huszár főhadnaggyá léptetik elő.

Székrenyessy Árpád ekkor a huszonhatodik életéve betöltése előtt állt. Szülei idős, beteg emberek, az öröklendő vagyon nagy részét elvitte a tőzsdekrach. Mindezek józan-ságra és megfontolt bölcsességre intették az ifjú főhadnagyot, valahányszor a jövőről gondolkodott. Mindezen szempontok bizonyára szerepet játszottak nősülési célkitűzéseiben.

DZSENTRIKARRIER

Árpád gyermekkorában atyja még nagy vagyont birtokolt, ekkorra már csupán egy-két budapesti ingatlannal és egy újpesti kisebb birtokkal ill. kúriával rendelkezett. A dzsentrifőhadnagy lehetőségei egy reménylett jó házasságtól függtek, hisz a fiatalember családja tekintetében partiképesnek ígérkezett.

Ereiben – III. Károly király (1711–1740) kedvenc udvarhölgyének – herceg Pignatelli Anna Mária Jozefa (1689–1755) palotahölgy, csillagkeresztes dáma vére csörgedezett. Ezen úkanya révén Árpád ága rokonságba került az Eszterházy, Pálffy, Zichy, Károlyi, gr. Pejachevich és br. Hauer stb. familiákkal.

Székrenyessy Árpád szépapja, Hauer Ferenc József (1678–1748) Bécs háromszori polgármestere, császári tanácsos, kinek dédunokája br. Hauer Mária Terézia volt. A nagymama egyben összekötő kapcsot is jelentett a főúri, királyi körök és a Székrenyessy család között.

Árpád nagyatyja zadjeli Slachta Ferenc királyi, kamarai tanácsos, József nádor bizalmasa. Ő alapította az erdélyi Buziás-fürdőt, mely később többek között Deák Ferenc kedvelt pihenőhelye lett.

Az esemény után mintegy harminc esztendővel, a fiatal Székrenyessy Árpád hadnagy, Buziáson tett látogatásáról Margit húga így ír: „Árpád bátyámnak mutattak egy ablaktáblát a község házában 1871-ben, amelybe nagyatyám gyémántgyűrűjével karcolta egyszer be a nevét, míg „forspont”-jára, azaz a kocsijába befogandó idegen lovakra várakozott”.²¹

Nagyatyja halála után, Slachtáné br. Hauer Mária Terézia 1841-ben tízezer forintos kegydíjat kap V. Ferdinándtól, melyet Árpád nagyanyja és anyja, Slachta Etelka mennek megköszönni az uralkodóhoz.

Árpád anyja – ki Széchenyi jó ismerője és tisztelője – tündöklő szépségű és páratlan műveltségű leány. Tehetséges zenei, irodalmi személyiség, Liszt Ferenc baráti köréhez tartozott. A nagy művésztől ajándékba kapott kesztyűt később Árpád kegyelettel őrizte Borsodon. Augusz Antal – Liszt „leghűségesebb barátja” – pedig hosszú időn át komolyan udvarolt a leánynak. Végül Széchenyi belső munkatársa, a „kis Széchenyinek” nevezett ügyvéd, Székrenyessy József felesége lett.

Széchenyi István a hazafi, a barát nagy tiszteletnek örvendett a Székrenyessy familiában, Józsefen kívül még két Székrenyessy fiú lett munkatársa, barátja a „legnagyobb magyarnak”. Árpád magával hozza a szülői házból a reformer politikus kultuszát, a forradalmi Kossuthal szemben.

Árpád célja e családi tekintély mellé kellő vagyont szerezni. Nősülni tehát, s ha lehet előkelő, rangban illő s a vesztett gazdagságot pótoló, megfelelő prediummal bíró úrhölgyet az oltár elé!

Zsinóros, dolmányos lótáncoltatás Kassán, Miskolcon. Összetalálkozó szempárok farsang idején, s a vármegyei vigalmak kristálycsilláros gyertyafényénél, néhány fejet bódító keringő, finom bók. S végül Árpád kesztyűs kezében az atyai vizitkártya, az árkádos sajoszentpéteri Lossonczy kúriába.

Az ábrándos tekintetű leány, Lossonczy Károly (1802–1888) főszolgabíró és hadi adórovó, valamint kiscsoltói Ragályi Albina leánya, losonci Lossonczy Albina (1850–1906). A származáson túl egyetlen – miként egy generációval korábban Árpád szüleinél – fontos kapcsolódási pont Széchenyi István személye.

Albina anyai nagyatya, Ragályi Tamás (1785–1849) Borsod vármegye egykori híres reformkori diétai követe, Kazinczy sógora, Wesselényi és Széchenyi barátja.

Ragályi és Széchenyi barátságát hűen tükrözi a gróf 1831. november 15-én Nagykárolyban írott levele: „Ha vesznem kell, s azt tudhatnám, hogy véremből szabadság virága hajt ki nemzetemre a nagy Istenre mondom, derült kedvvel lépném át tömlőczöm küszöbét vagy a vesztőhely sorompóit, de gyávák, gyengék vagyunk, fájdalom véremnek tudni minden csepjéből ijesztő kísértet válik, mely minden szabad vágást, s nemes hevet hosszú időre el fog ölni, fagylalni – Kérlek lehelj bátorságot a csüggedőkbe, mond meg nekik, hogy sorsom nem sajnálást, de irigylést érdemel – így most is sokkal nyugodtabb lellem mint a kinek fényes csillaguk alatt rág keblekbe az olykor eszmélő lelkiismeret férgé, így szenvedni könnyű, ha az ösmerés nyugalmat, jutalmat ad.”²²

1875. június 7-én a Bódva- és Sajó-völgyi nemesség legjavanának képviselőjében, pazar külsőségek közepette tartották meg Sajószentpéteren az esküvőt,²³ azaz egyesítették a két címet. A vármegyei képviselőkn, rokonokon túl kisebb „deputációval” a Szekrényessyek is képviseltették magukat. Kulcsszerep jutott a legkedvesebb unokatestvérnek, Szekrényessy Nándornak (1842–1883), ki mint a vőlegény tanúja érkezett, nyolcesztendő Károly (1867–1938) és ötesztendő Gyula (1870–?) fiával s feleségével egyetemben.²⁴

Nagy volt a sürgés-forgás, erre az alkalomra virágba borították az egykori Ragályi Tamás-féle udvarházat. Szolgálók hada tüsténkedett, de erre a néhány napra közülük is a szakácsnéknak jutott főszerep. Az ő feladatuk volt az ezüsttálcákat rogyásig megtölteni fűszeres, illatozó sültekkkel, a finom Alt-Wien porcelán levesestálakat aranylós húsvesszel, a szosziékat vadakhoz illő mártásokkal, a jóllakott úrinépet felderíteni édes süteményekkel. Nem kisebb szerep hárult a vincellérre, kinek tiszte és felelőssége a kellő mennyiségű és minőségű, pincehideg fajborok folyamatos biztosítása. Az esküvői szertartás után a hangulat folyamatos élesztése a miskolci cigánybanda dolga volt.

A Bódva és a Sajó vidékén – miként az ország egyéb birtokos falvaiban – még jó negyedszázad múltán is mozdulatlan volt a feudalizmus. Féltség áhitattal és őszinte tisztelettel figyelte a készülődést Sajószentpéter, Borsod és Hangács parasztsága. Ez utóbbi két falu, azon oknál fogva is, hogy Szekrényessy Árpád személyében új földbirtokost kaptak. Találgatás, faluról falura járó hírek, mesemondák kőszá kavaládja indult el Sajószentpéterről, a cselédház terített asztala mellől, a kigyúlt arcú, boldog mulatozók köreiből.

A huszár főhadnagy úr, ki egészen 1873. július 24-ig „...igen egészséges, a hadi fardalmakra teljesen alkalmas volt”,²⁵ ez évben, egészen az ősz beálltaig – azaz október 5-ig – betegszabadságát töltötte.

A rákövetkező, 1874-es esztendőt meghülés nélkül kiállja. Nem így történik mindez, az esküvő esztendejében, 1875-ben, amikor is február 28-tól egészen október 1-jéig

„*phisikai fogyatkozásánál fogva*”²⁶ katonai szolgálatát nem tölti be. Ez idő alatt zajlott le a fent említett esküvői ceremónia.

Szekrényessy Árpád fiatal földbirtokosként 1875-ben; Szekrényessy Árpádné sz. Lossonczy Albina 1875-ben (A kép eredetije Lakatos Mária tulajdona, Ausztrália)

A Szekrényessy-udvarház az udvar felől, az 1910-es években (Bp., a szerző tulajdona)

Nyár utóján végül, a hosszú szabadság miatt, állapotát ellenőrizendő felülvizsgálatot rendeltek el. „*A felülvizsgálat eredménye folytán egy évre várakozási illetéssel szabadságoltattott*”.²⁷ Ennek következményeként, az immár harmadik éve tartó „*...dandártiszti iskolát félbeszakította...*”²⁸

Minden bizonnyal Szekrényessy Árpád megváltozott életkörülményeiben keresendők gyakori „betegeskedéseinek” okai. Ezt támasztja alá az a tény is, miután lejárt egy esztendei betegszabadsága, s 1876. november 24-én „... megújított felülvizsgálat útján, mint erős alkotású szolgálatképes, szolgálattételre beosztott” a december 1-jei határidőre „... be nem vonult ...”, ezért „...a tartalékba való áthelyezése”²⁹ kezdetét vette.

Végül Szekrényessy Árpád katonai pályája a „7-ik Frigyes Károly porosz herceg nevű huszár ezredbe”³⁰ véget ér, mikor is, 1883. szeptember 21-én, hivatalosan tizenöt – tényleges szolgálatban hét – eltöltött esztendő után véglegesen leköszönt.

Az egyébként némiképp elfogult „unokaöccs”, Császár Ernő visszaemlékezéseinek ide vonatkozó, hiteles része így summázza az eseményeket: „Árpád bátyánk huszárfőhadnagy korában elvette a gazdag Lossonczy Albinát, s tüstént otthagyván az armádiát, ennek borsodi birtokán telepedtek meg ...”³¹

„BORSOD, SZEKRÉNYESSY ÁRPÁDÉK FÉSZKE”

Borsod tehát az újdonsült Szekrényessy-birtokközpont, mely „... Edelény szomszédságában Szekrényessy Árpádék fészke volt”³²

A falu, melynek első számú nagybirtokosa – mintegy hetven esztendőn át – a Szekrényessy család, ill. annak leszármazottai, már a honfoglalás idején jelentős szereppel bírt. Anonymus krónikájából tudjuk, hogy: „Borsut, Bunger fiát erős haddal kiküldték a lengyelek földje felé, hogy az ország határszéleit ... gátakkal erősítse meg ... és alkalmas helyen építsen várat az ország őrizete végett. Bors pedig sok parasztságot összegyűjtvén a Buldua vize mellett várat épít, melyet azon nép Borsodnak”³³

S hogy mennyire „alkalmas helyen” épült az egykori fa őrtornyú, cölöpfalal körülvett és sövénygáttal védett ispánsági földvár, azt a táj természetes adottságai rögtön elárulják.

A Bódva-völgy – mely egyben a későbbi Szekrényessy-domíniumnak is helyszíne – még ma is gyönyörű látványt tár az utazó elé. A völgy alján szép ligeterdőkkel tarkított réteken át kanyargott a Bódva halban gazdag, friss vize. E folyó határolta később a Szekrényessy udvarházhoz tartozó gyönyörű ötholdas díszparkot, s szelíd csobogással vette útját az épület mellett elhaladva dél felé, hogy a Sajó és Hernád vizeivel egyesülve, a Tiszába fusson.

A völgy magasabb teraszain apróvadban gazdag füves cserjések, míg a hegytetőkön nagyvadakban bővelkedő sűrű rengetegek húzódtak. E festői táj kellős közepén a Bódva vizéből, mintegy húsz méter magasan kiemelkedő mészkőbérc tetején állt hajdan a megyei névadó vár. De ugyanitt az évszázados erősség közvetlen szomszédságában feküdt Szekrényessy Árpád prediuma is.

A táj összekötő kapocs az Alföld és a Felvidék között. Az Alföld egy kicsiny szelete – a Bódva mentén annak szűk szurdokvölgyében – felfut egészen Borsodig. Az Alföld irányából érkező utasnak jelentős felvidéki városaink, Szendrő, Rozsnyó, Kassa felé, ugyancsak Borsod nyit utat.

E jelentős földrajzi, kereskedelmi helyzetének köszönhetően vált a 11. században vármegyei, főesperesi székhellyé, valamint piachellyé. Jelentőségét a tatárjárás után teljesen elveszíti, várát 1241-ben az ázsiai hordák felperzselik. Erősséggé ismét Bebek Ferenc birtokossága idején válik, ki az 1540-es években csinos várkastélyt építtet, mely 1552-ben kiáll egy Egerből elportyázó kisebb török rohamot. A várkastély sorsát a főispáni féltékenység pecsételi meg, mikor Balassa Zsigmond hadai felperzselik.

A falu nagybirtokosai sorában – Szekrényessy Árpád előtt – a honfoglalás idejéből az Örsúr nemzetséget, majd Szent István idején élt Bors ispánt találjuk. Kiemelkedik a 14. századi Ákos nembeli Chelen fia, János, ki Zách Felicián meggyilkolásáért jutalmul kapta Borsodot. Őt követi az Edelényi család, majd Károly Róbert özvegye, az óbudai apácák, Szapolyai János, valamint a Bebek család. 1603-tól – száz esztendőre – a Rákócziak, őket a Lorántffyak, Karácsondiak, Kisfaludyak, Szentpéteryek stb. követik. A 18. század folyamán a Ragályiak vetik meg itt lábukat.

A Ragályiak kiterjedt, igen népes és tehetséges famíliájából származott Ragályi Tamás (1785–1849), kit néhány éves Lossonczy birtoklás után 1875-től unokaveje, Szekrényessy Árpád követett.

Ragályi Tamás atyja nyomdokait követve jogi pályára lépett. Kezdetben ugyan költői ambíciókat is dédelgetett, s ennek a hajlamának engedve, a 19. század legelején – úttörő próbálkozásként – rövid életű irodalmi folyóiratot indított.

1805-től rokonságba kerül Kazinczy Ferencsel (Ragályi és Kazinczy testvérei lépnek házasságra, Ragályi Mária és Kazinczy József). Mint „komák” gyakorta összejártak, s Ragályi Tamás nem egy ízben fogadta borsodi udvarházában a rokon Kazinczyt.

Ragályi Pestről hazatérve tagja lett az ármádiának, s az 1809-es inszurrektio alkalmával teljesített katonai szolgálatot. Miként későbbi unokaveje, Szekrényessy Árpád is – ki egyébként Ragályi Tamás halála után nyolc nappal született – huszárfőhadnagyként köszönt le, s lépett a civil életbe.

A pálya 1811-ben, a tekintetben szintén hasonlóan folytatódott, hogy Ragályi is vagyonát megalapozandó gazdag leányt vezetett oltár elé. A rokon Kazinczy minderről levélben így tudósít: „*A kisasszony belső érdemeit nem ismerem, így arról nem szólhatok, de azt mondhatom, hogy tíz esztendő múlva is elevenen emlékszem, mely gyönyörű szempár pillanta rám, midőn Kassán megláttam. Uramöcsém tehát egy szép és gazdag asszony férje lesz és remélem olyan asszonyé, akit nem egyedül a szépség miatt lehet és kell becsülni...*”³⁴

A gazdag és szép asszony, Ragályi Tamás István nevű unokatestvérének lánya, kiscsoltói Ragályi Magdolna volt. Esküvőjüket követően Szentpéter és Hangács mellett, Borsodon éltek.

Ragályi, ki családtagjaihoz híven kellő politikai fogékonysággal rendelkezett, mind nagyobb érdeklődést kezdett mutatni a közügyek iránt. Rendszeresen bejárt a megyegyűlésekre, hol rövidesen táblabírává lépett elő, majd 1825-ben – sorsfordító időben – Borsod megyei követként feljutott a pozsonyi diétára. Itt lelkes nemzeti elkötelezettségű szónoklatai folytán hamar országos hírnevet szerzett.

Széchenyi gondolataival megegyezően, – többek között – követelte a magyar nyelv hivatalossá tételét, a Nemzeti Színház felállítását, a céhek eltörlését és a Tudományos Akadémia létrehívását stb. Megalkuvást nem ismerő szónok, az országgyűlési ifjúság ünnepelt példaképe. Részt vett a soron következő, rövid ideig működő, 1830-as diétán, melyet azonban az országos kolerajárvány miatt el kellett halasztani. A Magyar Tudományos Akadémia 1831-ben tiszteletbeli tagjává választotta.

Az időközben sorait rendező ellenzéknek 1832-ben sikerül követte választását megakadályozni. Országos népszerűsége igazán csak ekkor mutatkozott meg. Wesselényi Miklós báró kezdeményezésére, 1833. márciusában a diétai követek felkérték a képviselőségre, többen hajlandók voltak a javára visszalépni. Végül két vármegye, Torna és Heves is küldöttévé választotta.

E híres 1832/36-os reformországgyűlésen Deák, Kölcsey, Wesselényi, Kossuth felbukkanásával ellenzéki szerepe csökkent. Az udvar mindezt méltányolva, 1837-ben alnádorrá, 1842-ben királyi tanácsossá, s még ugyanezen esztendőben septemvirré, azaz

a Hétszemélyes tábla tagjává, majd elnökévé nevezte ki. Ebben a minőségben vett részt 1847-ben az utolsó rendi országgyűlésen.

A diétai ülések szünetében alig várta, hogy hazatérhessen Borsodra. „*A házi boldogság és a mezei élet kebelébe.*”³⁵ Okos, művelt feleségétől – ki méltó szellemi társa – két leánya született: Albina Emília és Eugenia Laura. Közülük Szekrényessy Árpád anyósa Ragályi Albina lett. Az asszonynak Lossonczy III. Károly (1802–1888) főszolgabírótól, két fiát követően (Jenő 1831, Károly 1838), egyetlen leányként született Albina, 1850-ben.

A név hagyományteremtő továbbvitelére tett kísérlet figyelhető meg, három generáción át.

Látszólag Ragályi Tamástól indult a leányai számára választott egyedi névadás, s így az Albina is, azonban a háttérben a nyelvész Kazinczy sejthető. A névadó hajlamáról ismert kedves rokon, ki többek között saját faluját, de gyermekeit is különleges nevekkal illette, a következőket írta Ragályi Tamás felesége keresztnévvel kapcsolatban: „*Magdolnának keresztelni gyermekét, s a szép leányt ily irtóztató névvel veszteni össze magával. Bérnálja át uramöcsém kérem az Istennel.*”³⁶

Ragályi Tamás utódaiban is ott munkált az újítás igénye. Ezért adta leánya, Albina Emília is e nevet saját gyermekének (Lossonczy Albina), s ugyanezen okból kifolyólag keresztelték Ragályi Tamás dédunokáját Szekrényessy Albinának.

BÓDVA-PARTI PARADICSOM

Borsod hírneves követének unokaveje örökölte meg Borsodot és a hangácsi birtok egy részét. Szekrényessy Árpád birtokközpontjául a borsodi évszázados udvarházat választotta, hova annak idején Széchenyi, Wesselényi, Kossuth, Kölcsey, Kazinczy levelei futottak be, mely a reformkorszak – minden túlzás nélkül mondható – egyik szellemi központja volt. Falai között országos jelentőségű ügyek forogtak, nagy horderejű nemzeti eszmék, gondolatok születtek.

Itt jött létre a Ragályi Tamás-féle **könyvtár**, melynek kötetei a Szekrényessyék patinás gyűjteményét gyarapították, melyben „...benne volt Apácai Cseri Enciklopédiája, Bod Péter Magyar Aténása, Haller Hármas históriája, Kazinczy számos műve, köztük a Tövisek és virágoknak egy példánya, melyet a széphalmi mester Ragályi Tamásnak dedikált stb.”³⁷

E Ragályi-féle könyvtár, idővel Szekrényessy Berta keresztfiához (másod-unokatestvérének gyermeke), az akadémikus dr. Császár Elemér irodalomtörténész professzorhoz, a Pázmány Egyetem tanszékvezetőjéhez került: „*így vetette meg a Hungaricum gyűjteménye alapját. Most a kolozsvári egyetemi magyar irodalomtörténeti intézeté.*”³⁸

A fent említett kötetek még 1906. előtt elkerültek Borsodról, Szekrényessyné adakozó kedvéből kifolyólag. Míg teljes volt a Szekrényessy-könyvtár, addig sok értékes Hungaricum volt fellelhető benne, mely közül néhány leírását is ismerjük: „...*ódivatú kemény kötésben Hugo Victor „Notre Dame” és „Marion Delorme”-ja, M^{de} Geulis pásztorregényei, M^{de} me Stael „Voyage en Allemande”-ja, Lafontaine, Delaigine, Beranger költeményei, Chateaubriand „Atala”-ja. Azután I. Napóleonról szóló híres műve Baurienne-nek, tizenegy kötetben Thierry kitűnő „Histoire de la Revolution”-ja, nemkülönben Schiller munkáinak első összes kiadása, ... a korabeli (18–19. századi) magyar litteratura összes terméke s a francia és német irodalom minden nevesebb könyve, tudományos könyvek s a latin klasszikusok ... Beethoven hegedű szonátáinak az első*

rézmetszésű kiadásai ...”.³⁹ De itt volt a neves zeneszerző, Hummel János saját kezű ajánlásával ellátott több zeneműve, melyet Szekrényessy Árpád nagyanyjának (br. Hauer Mária Terézia) ajánlott. Ez utóbbi anyag a Szekrényessy-hagyatékból később Kodály Zoltán tulajdonába került.

Ugyancsak a borsodi Szekrényessy-könyvtár állományát gyarapította Jókai műveinek első, teljes kiadása, Szekrényessy Endre, egykori pesti városskapitány művei. Úgy mint az első pesti vicccgyűjtemény, „*Demokritusi cseppek (1833–34), Ügyvédek és perlekedő felek kézikönyve (1835), A magyar magános polgári törvény (1837), A tisztí írásmód saját szavai (1834), Az álhalottak... (1835)*”,⁴⁰ s igazi kultúrhistoriái unicumként a Lánchíd alapkötetételére időmértékes verseléssel írott, s díszkiadásban megjelentetett verse.

A kéziratok között több Széchenyi-, Kossuth-levél mellett Árpád atyjának, Józsefnek művei, nevezetesen az 1830-as években bemutatott vígjátékok tisztázott szövege, valamint az elkallódott „*Széchenyi István gróf némely terve*” illetve „*Az újpesti kikötő*”.⁴¹

A borsodi családi könyvtár mellett jelentős a Szekrényessy-levéltár anyaga is, mely főként levelezésekből, évszázados családi feljegyzésekből, hivatalos értesítőkből, peranyagokból stb. tevődött össze.

De milyen volt maga az épület, mely falaival az értékes családi könyvtár őrizőjévé vált?

Ősi földön, a várdomb közvetlen közelében, az Edelény irányába vivő hepehupás falusi út (Borsodi út) mellett, a Bódvától övezve állt az ódon épület. Biztosra vehető, hogy központi helyzeténél fogva középkori alapokon nyugvó, nemesi udvarházzal van dolgunk. Valamelyik részbirtokos alakíthatta itt ki falusi gazdasági központját. Erre utal az épület, az út ill. Edelény irányából határoló, azt mintegy szoros gyűrűbe fogó gazdasági épületek elhelyezkedése.

Semmi elegancia, minden pusztán a hétköznapi teendő, a falusi gazdaság feladatainak volt alárendelve. A főépület hármasság tagolású, mondhatni szimmetrikus egységet alkotott. A középső, zömök, kontyolt tetejű épület képezte az udvarház ősi magvát, mely ha leegyszerűsített, s szerényebb formában is, de az egykori széphalmi Kazinczy-kúriával mutatott némi rokonságot. Az épület egésze alatt szép boltozatos pince húzódott, melynek lejárata – a télikert alatt – a park felől nyílt.

Ezen ódon épületrész vályogtégla és terméskő keverékéből emelt falai között élt Szekrényessy Árpád előtt minden korábbi földbirtokos.

A középső épület hajdan – jobb ill. bal oldali hozzátoldás híján – magányosan állt, a gazdasági épületek gyűrűjében. Díszítéseit tekintve is roppant szerény kivitelű alkotás. A falsíkon vájatolt falpillérek ismétlődtek, melyek valaha korinthoszira emlékeztető oszlopfejekben végződtek, a késő klasszicizmus provinciális formáit idézve.

A középső részhez Szekrényessy Árpád birtokossága idején ragasztották az alacsonyabb és keskenyebb jobb- ill. balszárnyat, valamint az épület túlsó oldalán álló fedett télikertet, ill. bádogsüvegű romantikus tornyot. Ilyenformán a „*Szekrényessy-kastély*” – ahogy erre felé még ma is nevezik – a mellékhelyiségeket leszámítva toronnyal, s terasszal egyetemben tíz helyiségből, szobából állt.

A Borsodi út felől többnyire úri fogattal érkező látogatók, az udvarra behajtván, az öreg épülettel szemben álló „nagy grupp” (rózsákkal beültetett kör alakú virágágy) mögé kanyarodva szállhattak ki. Míg a kocsis a lovakkal foglalatoskodott, addig a vendég a fatimpanonos, esőfogóval védett ajtón át nyert a cseléd révén bebocsátást az ódon épület előszobájába.

Innen jobb kéz felé nyílt egy vendégszoba, mely ablakával az udvar virágágyaira tekintett. A bejárati ajtó túlsó oldalán – szintén az udvarra néző ablak mögött – az előszobából balra nyíló hálószoba helyezkedett el, szépmívű antik ágával, finom 18. századi toalettasztalkával, meissen mosdótállal, s az éjjeliszekrénykéken ezüst gyertyatartókkal. A sarokban bécsi barokk öltözőszekrény, telve Szekrényessyné finom atlasz, brokát és selyem estélyi toalettjeivel, s a nagyságos úr zsinóros huszáregyenruhájával, s prêmes díszmagyarjával.

A Ragályi Tamás-féle átalakított kúria középrészén – a belső parkra eső szép kilátással – helyezkedett el a tágas, elegáns ebédlő. Letűnt idők vigalmait, boldog lakomák helyszínét jelentette ez a kellemes szoba. Fehér abroszok fölé hajoló, kigyúlt arcú megyei nemesek egymásra találását, nehéz fűszerillatú ebédek, vacsorák évszázados ismétlődését. Sűrű viaszgyertyák hevétől, s testes boroktól átizzott levegőjű hajdan volt estétet, suhogó cselédszoknyák hangját, ezüstök csillanását, poharak csengését, palackban táncoló tokaji aranylását, ezüst kandeláber méltóságát, szuszogó bajuszos nagyurak, s csipegető dámák kavalkádját.

A baloldali épületrész, a **hálószobán** túl az udvarra néző kis **vendégszobával**, mögötte elhelyezkedő korszerű **fürdőszobával** (e korszakban igen ritka még a fővárosban is), **toalettel**, s az ugyancsak parkra tekintő, de a gazdasági épületekhez közel eső **cselédszobával** folytatódott. Praktikumból a cselédszoba mögötti udvari traktuson lévő **konyha** közös ajtóval összenyílt.

A nagy gazdaságnak és vendéglárnak megfelelő tekintélyes konyha, szép világos helyiség volt. Ablakával az udvar öreg diófájára tekintett. Tisztára süroit bordó-fehér kövezetén hatalmas rézzel borított munkaasztal állt. A padlóból nyíló csapóajtót mívesen faragott fakorlát övezte, mely az óriási uradalmi pince mélyébe nyílt. Célszerű, ugyanakkor kedélyes helyiség benyomását tette az idáig merészkedő látogatóra.

A falakon Bizell Margit tizenhárom darabos Wilhelm Busch meséjét ábrázoló dísztányérai ill. Szekrényessy Berta árnyképes mesetányérai díszlettek. Szép régi verebes vörösréz edények tucatjai sorakoztak a polcokon, melyeket alkalmanként három-négy nőcseléd tisztogatott az udvaron, jókedvű énekük távolra hallatszott: „Kiöntött a Bódva vize messzire...”.

A Szekrényessy-kúria jobb oldali szárnya, mely nem véletlenül az ebédlővel volt határos, a ház úri jellegét hangsúlyozta. Innen nyílt az ún. **kisszalón**, mely ablakával a virágba borított udvarra tekintett.

Falait szép bordűr fedte, berendezése zömében a Szekrényessy család 18–19. századi reprezentatív bútorából állt. Központi darabjai biedermeier ülgarnitúrából, klasszicista szekreterből, s szép üveges vitrinből tevődött össze. A falakon kisebb történeti metszetek és olajképek lógtak, világításul finommívű ezüst kandeláberek szolgáltak. A kézi csomózású vastag szőnyeg futó ornamentikája a kétszárnyas ajtó felé terelte a szemet, melynek felnyitásával kitért a látogató előtt a „*kastély*” legreprezentatívabb helyszíne, az ún. **nagyszalón**.

E helyiség három irányból kapta természetes fényét. Egyrészt látni lehetett az udvar eleven növényeit, de pompás kilátás nyílt a külső park ősfenyőire, s a mögöttük hömpölygő Bódvára, valamint harmadik irányként a belső park rengetegére, s az előtérben őrt álló zömök toronyra.

A nagyszalón berendezése csupa patinás, Mária Terézia-korabeli barokk bútor, mindössze az ülgarnitúra biedermeier itt is. A komódon két szép barokk ezüst szamovár, díszes zenélő óra a 19. század elejéről, mind-mind Szekrényessy-hagyaték. A szőnyeg bársonyába oroszlánkörmökkel kapaszkodó asztalon gyönyörű rokokó díszes ezüst cukortartó pihent.

A falakon a Szekrényessy-ösgaléria néhány jeles portréja, így Szekrényessy Árpád nagyszüleit (Szekrényessy János és Nagy Eötvös Erzsébet) ábrázoló kvalitásos olajkép. Atyjának, Józsefnek 1842-ben a neves Johan Babtist Clarot által készített kisméretű akvarellje, valamint anyjáról az 1830-as és 40-es években, nagyanyjáról pedig 1819-ben készült olajminiatűrök. De itt függtek a falon Árpád anyai nagyszüleit (Slachta Ferenc és br. Hauer Mária Terézia) ábrázoló életnagyságú mellképek, Peter Kraft ecsetje nyomán. E két utóbbi kép már a 19. század végén is vagyont érőnek számított.

A nagyszalon gyönyörű barokk csillárja alatt állt Szekrényessy Árpád legkedvesebb berendezési tárgya, egy elsőrendű bécsi zongora. Nagyobb társasági vizitáció alkalmával a két szalon ajtószármányait feltárta a cselédség, ezáltal növelve az eleganciát és belső teret.

A kisszalomból nyílt a kúria legszajósabb helyszíne, a **télikert**, melyet a szemtanú Bárczay Róza csak „üvegház-szerű kerti szoba”-ként⁴² említi. Ennek a belső park irányába üvegfallal ellátott télikertnek csodálatos híre terjengett a faluban.

Szép, zömében egzotikus, s a kinti klímát el nem viselő növényekkel volt be telepítve, melyek több méter magaságba nőve tropikus hangulatot keltek. Különösen Szekrényessy Árpád húga, Berta gondozta e kis oázist „...ahol mindenféle virágot tartott”⁴³. A lián sűrűségű növények erdejében kellemes felüdülést kínált az a fonott ülögarnitúra, melyről elragadó kilátás esett az ötholdas őspark fáira, a szökőkúttal.

Innen a télikert szögletéből kis bolt-hajtásos ajtón át léphetett a látogató a **torony** aljába, hol szép mívés öntöttvas csigalépcsőn lehetett a télikert báboskorlátos tetejére, azaz a **teraszra** felkapaszkodni. Szemet gyönyörködtető panoráma fogadta, a hozzávetőleg tíz méter magasságból körbetekintőt.

Amit látott az a borsodi Szekrényessy-udvarház Bódva által részint körülölelt ötholdas díszparkja és konyhakertje. Megálmodója Szekrényessy Árpád huszárfőhadnagy volt, ki nemcsak megtervezte Miskolc főkertészével „az úri házukhoz tartozó” parkot, de „... igen szép rendben”⁴⁴ is tartotta.

Volt kitől örökölnie ez irányú hajlamát. Anyai nagyatyja, zadjeli Slachta Ferenc „...igen nagy kertész volt és áldás követte ügyes keze, szakértő tudománya, éles elméje minden működését. Paradicsomot tudott maga körül varázsolni, sorsa bár merre vezetete őt”⁴⁵. Lánya, Szekrényessy Józsefné – ki szintúgy lelkes kertész hírében állt – ars poetikája így hangzott: „... kietlen pusztaságot, kellemes, üdítő és gyönyörködtető lak-hellyé átváltoztatni: az azután az igazi mesterség”⁴⁶.

Árpád mindezekben követte övéit. Az elhanyagolt, sár- és trágyaszagú falusi uradalomból a „kastély” körül virágzó paradicsomot varázsolta. 1875-től több tucat ősfával,

*A Szekrényessy-udvarház a park felől
1910-es évekbeli állapot (Korabeli borsodi
képeslap, OSZK Agronyomtatványtár)*

így fenyők, nyírek, körisek – a Bódva két partjára pedig – topolyák (nyárfa) és jegenyék telepítésével vetette meg a park alapját.

A kastély háta mögött húzódó nagyobb díszpark, az ún. **belső park** legreprezentatívabb része három, párhuzamosan futó sétaút közepén elhelyezkedő, mintegy 25–30 méter átmérőjű körsétány volt. A szép virágokkal beültetett kör közepén állt az 5–8 méter átmérőjű kerek kő **szökőkút**, melynek medencéjében aranyhalak úszkáltak, vízsugara pedig egészen magasba szöktek.

E szökőkút a környék földbirtokos-csemetéi számára mindig nagy élményt jelentett. Különösen szerették a „*nagy attrakciót*”,⁴⁷ mikor bemutatták Szekrényessyék a vízsugarakon táncoló színes labdákat. Bárczay Róza (1905–1909), ezekre az esztendőkre így emlékszik. „*Szekrényessy Berta néninek volt mindenféle színes üvege, azokon keresztül nézegettük a kertet és a szökőkutat*”.⁴⁸

A belső park egy központibb díszhelyén ismeretlen eredetű – minden bizonnyal mészkőből faragott – kerti **díszszobor** is állt. Az ősfák csoportját helyenként gyepes, virágos tisztások ill. nyírekkel és bokrokkal tarkított ligetes részek tették változatossá.

Kedvelt visszatérő nemes virága volt a „*kastély*” hölgyeinek a rózsa, mely felbukkant a park pihenő kőpadjai tövében, de illatos virágaival körbeölelte a romantikus szép faoszlopokon nyugvó **születli** szellős épületét is.

A belső park mögött következett az udvarház **gyümölcsös- és konyhakertje**. Itt az egyik kertész irányítása mellett folyt a gazdálkodás. Ez idő tájt különlegességszámba menő nagy mennyiségű ringló, veres és úgynevezett „*durkó*” szilva valamint sóvári és jonatán alma értékesítése a miskolci piacon történt. Ezeken túl fellelhető volt még a vérbélű és téli körte s egy bordó termésű hatalmas eperfa, melynek gyümölcse kenyérral a cselédség kedvelt reggeli eledelét képezte.⁴⁹ A gyümölcsöst a mögé kanyarodó Bódva vize zárta le.

Az udvarház másik jelentős területe az ún. **külső park**, mely a Bódva hídfője és a mosóház között terült el, egészen a „*kastély*” toronymagasságáig és le a vízpartig. Esztétikai funkcióján túl feladata volt a Bódva hidján közlekedők szeme elől elrejtieni az épületet és a **strandot**.

Az ősfák alatt három-négy, fehérmurvával leszórt, egymásba fűződő körsétány vezetett a fürdőig. Itt fából készült öltözőház állt, az állandóan friss homokkal felszórt mesterségesen kialakított partszakaszon. A terep több csónak kikötésére is alkalmas volt. A folyó „*kastély*” felőli oldalán sűrű egymásutánban jegenyék álltak őrt, méltóságteljesen susogva a szélben. A külső park növendék fenyőit karácsonytájt különösen a falubeli gyerekek dézsmálták előszeretettel. Ezen időszaki tolvajlások felett az uraság rendszerint szemet hunyt.⁵⁰

A kastély körül található valamennyi növényt egy ló energiájával működtetett korszerű szivattyú öntözte a Bódva friss vizével.⁵¹ E technikai bravúrnak számító megoldás előtt egy Szucsik nevű lajtos cseléd szekerezte fel a szükséges vízmennyiséget a folyóról.⁵²

A ház utcai homlokzata és a Borsodi út közötti zöld területen feküdt az **udvar**. Ide az útról szabad behajtása volt az érkező úri fogatoknak, a jobbra eső mosóház és a bal oldali melléképületek között.

A zömök mosóházzal szemben állt egykor az udvari kút, amely döntően ezt az épületet és a konyhát látta el friss vizével. Kerek rendszerrel működött, fölötte csinos kútházzal.

Az udvar közepén feküdt a már említett, rózsákkal teli „*nagy groupp*”. Tőle jobbra, a kis- és nagyszalon ablakai alatt, öreg szelídgesztenyék árnyékában elegáns fonott ülőgarnitúra állt. Feladata a fogatolásra várakozó háziak kényelmét szolgáltni.

Az udvar egészét különleges növények, virágos bokrok tarkították, melyeknek látványa a Borsodi úton elhaladót ámulatba ejtette. Az ezer színben játszó virágszőnyeg vörös virágai alkonyatkor oly hatást tettek a Bódva hídján átkelőre, mintha tűz égne Szekrényessy Árpád udvarán.

Az épület balszárnya előtt Ragályi Tamás idejéből való vén diófa borított árnyat forró nyári napok alkalmával.

Az udvar épületei gazdasági célúak, közülük kiemelkedik az önálló nagy **mosóház**, mely közvetlenül a falusi út mellett állt.

Az épület, mely teljes terjedelmében alá volt pincézve, két nagy egységre tagolódott. Az egyik, a kút felől nyíló bejárattal, a mosóhelyiség, nagy üstökkel, tüzelési alkalmatosságokkal. Innen e hatalmas terű helyiségből nem volt átjárás az épület többi részébe.

A mosóház másik része egészen más funkcióval bírt. Ennek bejárata a nagyszalon ablakával szemben, az udvar felől nyílt. Az ajtón belépve előszoba következett, honnan szemközt a kevésbé előkelő vendégek számára két vendégszoba nyílt, egy-egy útra néző ablakkal.

Az előszobából balra nyílt a gyakori disznóvágások alkalmával használatos füstölő. Ezzel szemközt két külön helyiségben, az ételek nemei szerint, a meleg ill. hideg speiz. E két szoba egyben hatalmas élelmiszerraktárként is funkcionált, ahonnan rendszeresen pótolták a kúriában lévő speiz készletét.

Az udvar másik két jelentős melléképület-csoportja az „L” alakban elhelyezkedő, egyszerű épületegyüttes. A falu hepehupás útjával párhuzamos, három helyiségből álló külön épület (összedőlt épületrészeit mára már lebontották), mely egy időben az uradalmi **kocsis lakásaként** funkcionált.

Az Edelény felé eső helyiségben volt a kenyérsütő kemence, mely hetente átlagosan 20 kg kenyérral látta el a háziakat, ill. a vendég úri népet. A mellette álló két helyiség egyike a **tehénistálló** ill. a távolabbi az ún. **vendégistálló**, a vizitációba érkező nemesi közönség lótartási helye.

E háromhelyiséges épületre merőlegesen, de attól valamelyest távolabb, az „L” betű száráként négy helyiség következett. Az úthoz legközelebb eső volt Szekrényessy Árpád szép **telivéreinek jól felszerelt istállója**.

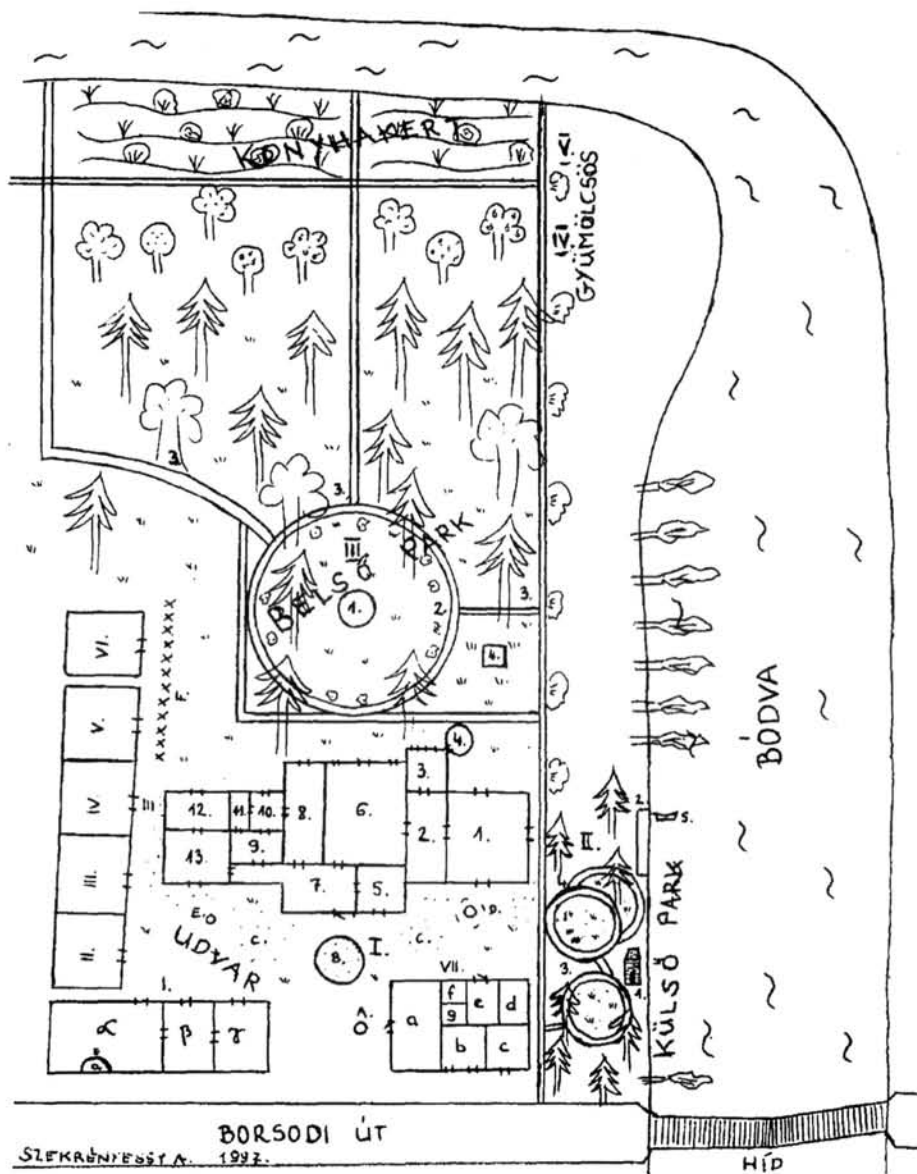
A nagyságos úr híres volt lószeregetéről, istállójában hat-nyolc háttas ill. fogatos ló topogott állandóan a friss szalmán.

A mellette elhelyezkedő kocsiszín adott helyt Szekrényessy Árpád két kocsijának. Közülük az egyik, egy fekete színű, ódivatú, kétüléses, hétköznapiokon használatos szerkezet volt. Sajátossága, mely miatt feltűnést keltett a vármegyében, kocsis és utas fordított helyzetéből adódott. Nevezetesen, a két utas ült elől, a gyeplő pedig kettejük között húzódott a hátul elhelyezkedő hajtóig. A kocsit egyetlen ló ereje mozgatta.

Jelesebb alkalmakkor négyfogatos, barna, nyitott hintón hajtattott a környező kastélyokba vagy Miskolcra.

A sorban következő helyiség a **ruhamángorló**, melynek alappincézettsége miatt három lépcső magasan nyílt a bejárata. Egy öreg rézhengeres, kézzel hajtható mángorlógépjajongott itt, vasalásra előkészítendő a ruhát. Az alatta húzódó nagy **pince** öszönként magába fogadott egy vagon borsodi szenet. Az iménti épülettömegetől külön, de mintegy folytatásaként állt a **pajta**.

Az oldalain nyitott, szellős épületben tartották az állatok takarmányozására szolgáló szénát, szalmát, lucernát, kukoricát stb.

A Szekrényessy-udvarház (1890. évi állapot) alaprajza (készítette a szerző, Bp. 1997.)
 UDYARHÁZ 1. nagyszalon, 2. kishalon, 3. télikert, 4. torony, 5. vendégszoba, 6. ebédlő, 7. előszoba, 8. hálószoba, 9. kishálószoba, 10. fürdőszoba, 11. WC, 12. cselédszoba, 13. konyha.
 MELLÉKÉPÜLETEK I. α, kenyérsütő helyiség, β, vendégistálló, γ, tehénistálló, II. telivéristálló, III. kocsiszín, IV. ruhamángorló, V. pajta, VI. ólak, VII. mosóház; a, mosóhelyiség, b, c, vendégszobák, d, e, előszobák, f, meleg speiz, g, hideg speiz. I. UDYAR A. kerek kút, B. nagy „grupp” (virágágy), C. virágok, D. ülögarnitúra, E. öreg diófa, F. bokorsövény. II. KÜLSŐ PARK 1. fürdő-kabin, 2. strand, 3. körsétányok, 4. virágok. III. BELSŐ PARK 1. szökőkút, 2. nagy körsétány, 3. sétautak, 4. díszszobor. IV. GYÜMÖLCSŐS. V. KONYHAKERT

Ugyancsak különállva helyezkedett el az ólak kétszintes építménye. Alul a változó számú disznók óla, felül pedig a baromfiól. Mindkettő igen rendezett, tiszta állapotban. Az imént említett – Borsodi útra merőleges – épületsor mögött külön csirkeketető működött, nagymennyiségű szép fehér tojást termelve a miskolci piacra.

A pajtát és az ólakat szép fehér virágú fagyalkasövény takarta az udvarház elegánsabb részleteitől.

Mindezek mellett Szekrényessy nagyságos úrnak a közeli hegyoldalban lévő birtokán, szőlőkultúrához kapcsolódva tekintélyes **borospincéje** volt.

URADALMI HÉTKÖZNAPOK

A fentiekből kitűnhet, hogy már az udvarház körül is jelentős gazdasági tevékenység folyt, melyhez komoly tárgyi, személyi feltételek szükségeltettek. Ez utóbbit a „kastély” állandó, 12–18 fős személyzete jelentette.

A nőcselédek között megtalálható volt a **komorna**, ki a háziasszony ill. az udvarház nőtagjainak személyes kiszolgálását végezte, úgymint a toalett készítés, öltöztetés, fésülés, ékszerelés, utazás alkalmával csomagolás stb. Szerepköre irigyelt a többi cseléd körében, adott esetben, mint hírvívó, azaz legfőbb pletykaforrás, megbecsült személy volt a faluban.

Őt követte a kúria belső helyiségeinek rendben tartásával, takarításával megbízott – általában két – **szobalány**. Ezekon túlmenően feladata még a terítés, felszolgálat, ezüsttisztítás, s telente a ház helyiségeinek fűtése.

A Szekrényessy-kastély több névtelen szobalánya közül egynek, Gyömbér Ilonának a neve fennmaradt.⁵³ Az állandó fiatal szobalány mellett általában – az ott megöregedés jogán – volt egy idős asszony is, ki legfeljebb naponta végig tipegett a szalonokon, s a tollseprűjével meglegyezte az antik tárgyakat és bútorokat.

Nagy hatalommal és irányító szereppel bírt az **uradalmi szakácsné**, kit a cselédek félttek, s az uraság megbecsült. Mondhatni bizalmi állás volt. A jó konyha egyaránt minősítette a ház úrnőjét – ki éppen ezért rendszeresen felügyelte e „funkcionáriust” –, de sokat elárult a vendégszeretetről is. Feladata volt főzni, sütni, befőzni, a disznóvágásokkor a feldolgozást részleteiben irányítani.

Ez utóbbi tevékenység közül kiemelt szereppel bírt a kenyérsütés. Ez a hetente megismétlődő ceremónia a hajdani kocsislakásban lévő kemencében történt. Ebben a szobában állt egy obsitos sparhelt, mely csőrendszerrel volt összekötve a két-három lépcsőfokkal lejjebb lévő kemencével. A heti sütés alkalmával három-négy kenyeret sütöttek, melyek darabonként 4–5 kilogrammosak voltak.

A szakácsné utasítására a kemencét szalmával már előző nap befűtötték a férficselédek, kiknek felelőssége volt, hogy a kemence kenyérsütés idejére kellőképpen felmelegedjék. A szakácsné saját teendőit is már előző nap előkészítette, bekovászolta a kenyértésztaát és lefedve állni hagyta. Másnap irányításával a nőcselédek közreműködésével bedagasztották, szakajtóba tették és lisztes konyharuhával lefedték.

Később a kenyérformára alakított tésztaát sütőlapátra tette a szakácsné – a munkába másnak belekontárkodnia tilos volt –, miközben a férficseléd elkotorva a kemence belsőjéből a parazsat, szép tiszta helyet készítve elő a kenyereknek.

Miután megsült a tészta, a szakácsné szakszerűen valamennyi tetejét vizes kefével kente meg, hogy ropogós legyen. A kihűlt kenyereket a „kastély” konyhájában lévő speizba vitték át, hol vászonnal takarták le. Mindezek után a szakajtóból kiszedett mara-

dék tésztát összegyúrta, kilapította és kisütötte, melyből lett az ún. lángos, a másnapi kedvelt urasági reggeli.

A Szekrényessy-uradalom szakácsnéi közül kettőt ismerünk név szerint, Simon Julcsát, ki lévén télen-nyáron pirosba járt, a helyiek csak „Piros Julcsa”-ként emlegették,⁵⁴ s a kései időszakból a szép Gyömbér Julcsát – a szobalány Ilona lánytestvérét –, ki 1931–32-ben vezette a konyhát, egészen férjhezmenetelig.⁵⁵ E lány szépségére jellemző, miszerint az idős, öt esztendeje béna Szekrényessy Margit – egy ízben, nyugágján a park rózsái között pihent – Julcsa szépségét a bomló rózsához hasonlította.⁵⁶

Ez utóbbi szakácsné igen ügyes volt. Gyakorta főzte a háziak kedvenc ételeit, köztük a megyszerte különlegességszámba menő, fehér tyúkokból készült húslevest. Szekrényessy Margit e kitűnő tojó fajtát csak vén korukban vágatta le, de ekkor kiváló leves készült belőlük. Gyömbér Julcsa az öreg jószág kemény húsát ügyesen összedaráltta sertéshússal, s így már a további feldolgozáshoz pompás és ízletes alapanyagot kapott.

A borsodi parasztasszonyok mindig ámulattal lesték e különleges szép fehér lábajószágot, melynek tojásait Szekrényessyék szívességből gyakorta kicserélték az asszonyok által hozott közönséges tojásokra. Egy ilyen alkalommal a kissé elszemtelenedett asszonyosság, Berzi mama – a jóindulattal visszaélve – csupa apró s ráadásul piszkos tojást vitt cserére, melyért komoly dorgálást kapott s elvesztette az uraság jóindulatát.⁵⁷

Édességek közül a ház úrnői különösen kedvelték a diótortát, valamint az úgynevezett „boszorkánykását”. E speciális csemege sült, hámozott, reszelt alma és cukor keverékéből állt.⁵⁸

A szakácsnék feladata volt még a befőzés, melynek alapanyaga a park mögötti konyhakertből került ki. Így többek között eltevéésre került paradicsom, valamint alma-, körte-, veresszilvakompót, melyet a háziak csak „keszöcének” neveztek.⁵⁹

A nőcselédek egy alacsonyabb presztízsű személye volt a **konyhalány**, ki a szakácsné közvetlen irányítása alatt állt. Feladatai közé tartozott a konyhai rendtétel, mosogatás, a tűzhely vasporozása, azaz szép fényesre csiszolása, valamint a nagyszámú szép vörösréz edények ill. rézzel borított nagy konyhaasztal tisztogatása, melybe időnként alkalmi falusi cselédek voltak segítségére.

Külön személyzet működött a mosóházban. Itt rendszeresen 3–4 markos **mosónő** emelte, farudak segítségével, az üstökben fortyogó mosószeres ruhákat, s gőztől kipirult arccal sulykolta, öblítette a finom vásznakat, selymeket, fehérneműket.

Az ő feladatuk volt az udvar túlsó felén lévő mángorlóban a további munkálatok elvégzése. Az öreg mángorlógép nagy rézhengere erős asszonyi mozdulattól végiggurult a vasalás előtt álló nagyobb holmikon, mint amilyen a selyempaplan, bársonyhuzat vagy lepedő. Csak ezt követően vasalták az asszonyok. Az uradalom egyik állandó mosónője az öreg Galydos Jánosné volt.⁶⁰

A nőcselédek kiváltságolt, tulajdonképpen alkalmazotti része a **nevelőnő** és **társalkodónő**, az előbbiből általában kettőt alkalmaztak. Így Szekrényessy Árpád leánykájánál, Albinánál is volt magyar és német nevelőnő egyaránt. A ház megbecsült személye volt, a cselédség kiszolgálta. Ő felügyelte a gyerekek napi tevékenységeit, úgymint az evés, tanulás, séta, fürdetés stb.

A társalkodónő – rendszerint idősebb hölgyeket, pl. özvegyeket – volt hivatva szóragoztatni, egészségüket felügyelni. Ilyen volt Borsodon a Szekrényessy Berta és Margit mellett a művelt Lehoczky Róza.

Az uradalom férjcselédeinek a sorát Szekrényessy Árpád személyes, belső szolgálatra rendelt embere, a **komornyik** végezte. Miként Szekrényessynénál, Bertánál ill.

Margitnál a komorna, úgy itt a komornyik feladata a ruhákról való gondoskodás, s egyéb személyi feladatok ellátása.

Rangban öt követi a **parádés kocsis**, ki Szekrényessy Árpádtól önálló lakrészt és szép zsinóros dolmányt kapott. Közvetlenül a nagyságos úr fennhatósága alá volt rendelve, neki az ispán sem parancsolt.

Feladata a kocsik karbantartása, lovak, szerszámok ápolása, az istálló és kocsiszín rendben tartása volt. A Szekrényessy-uradalom késői kocsisa Dankó Pista⁶¹ és Simon András (Bander)⁶² volt, mely utóbbinak elsőként volt pap nélküli temetése a faluban.

Megbecsült szakfeladatot láttak el a **kertészek** (konyha- és díszparkkertes), a park és gyümölcsös ápolásával. Adatunk van arra vonatkozólag, hogy Szekrényessy Árpád kertésze a nagyságos úr utasítására és költségén némelykor közmunkát is végzett, melyet ékesen bizonyít egy 1884-ből származó feljegyzés: „Az iskolakert azon része, melly be van fásítva és a tanító gondozása alatt, általa használtatik, mind a négy oldalról felszántogatni és jól bekeríteni határozatik és a benne megfogamzott és szépen díszlő vadoncok a tanító és tanítványok jelenlétében megejtendő beoltására nagys. Szekrényessy úr kertésze felkértek.”⁶³ Az uradalom két kései kertészalkalmazottjának, Simon Józsinak⁶⁴ és Záborszki Lászlónak⁶⁵ nevét is ismerjük.

A kertész beosztottjaként állt alkalmazásban az ún. **udvaros**, kinek reszortja a söprögetés, levélegetés, sétautak újramurvázása, strand homokjának felfrissítése, hótakarítás stb. volt.

Ugyancsak neki kellett a mángorló alatti pincéből szemet hozni, s gyújtóst vágni – ez utóbbi, ha vizes talált lenni, a szobalány szidalmaival kellett szembenéznie – s mindezeket a konyha melletti előszobába bekészítenie. Ezek mellett neki jutott még kenyérsütéskor a kemence fűtése és felügyelete.

A Szekrényessy-udvarházhoz 520 katasztrális holdnyi, jó minőségű borsodi föld tartozott, mely részint a földvártól Balajt irányába terült el, s egy része nevét – egykori tulajdonosaira utalva –, „Nemesi III. nyomás”-ként viseli ma is.

A Szekrényessy-domínium fele a Balajtra vivő út két oldalán húzódott. Balról az Isten hegygel, az obsitos pincével, szőlőkkel és uradalmi kőbányával határolva. Jobb felől, a domb oldalából csorgó kristálytiszta vizű forrás fölött – mit a helyiek ösidők óta „kis kút”-nak neveznek – lankás szántók s akácós lágú dombhajlatok fűtöttek a látóhatár pereméig, a Szekrényessy „birodalom” képzeletbeli gyeplíniáját jelölve. A birtok többi része, ún. tagja részint Hangácson, valamint a Sajószentpéter irányában fekvő, Kopaszföld-Duzsnok nevű helyen feküdt. Itt működött a Szekrényessy tanya, hol intenzív majorsági gazdálkodás folyt.⁶⁶

A birtok jövedelemviszonyairól Borsod megye hivatalos lapjának 1911. évi jelentése nyújt hiteles képet. A vármegye 214, legtöbb adót fizető bizottsági tagjának sorában Szekrényessy Árpád 677 korona 51 fillérrel a 167. helyen, azaz a tisztas középmezőnyben állt.⁶⁷ 1910-ben „összes állami egyenes adója” 499,75 korona, 10%-os egyházi adója, 49,97 korona, a „III. t.-cz. 13 § b. pont” értelmében személyi adója pedig 20 koronát tett ki.⁶⁸ Az 1913-as esztendőben 165 egyházi által 7091,95 korona fizettetett a gyülekezet pénztárába, melyből Szekrényessy Árpád 678,23 koronás adománya tekintélyes hányadot, mintegy 9,5%-ot tett ki.⁶⁹

A gazdaság gondjaival Szekrényessy Árpád nem kívánt vesződni, s hogy tehermentesítse magát és feleségét, „a birtokot bérbe adták, Albine néni még a háztartást is rábízta Bertára, sógorasszonyára”.⁷⁰

A bérlők sorában többek között Markovics Pált és Bárczay Lászlót találjuk, ki utóbb a birtok nagy részét bérelte. Szekrényessy Árpád idejében – Császár Ernő visszamemlékezésével ellentétben – a birtok fele még saját kezelésben volt. E közvetlen gazda-

sági irányítás alatt álló, legkevesebb 250 holdnyi terület 210 hold erdőből, 22 hold szántóból, 4 hold kertből és 14 hold rétből állt.

Itt kilenc cseléd volt alkalmazásban, azonban a teljes Szekrényessy-uradalom cselédlétszáma, a kastély körüli személyzettel együtt 45–50 fő körül mozgott. A belső udvari cselédeken túl, külön szerep jutott az uradalmi mestereknek. Közülük állandó alkalmazásban két személy volt.

A **kovács** feladata, uradalmi műhelyében a lópatkolás, szerszám javítás és mindenfajta vasmunka elvégzése volt. A **kerégyártó** pótolta, javította az eltört kocsikerekeket, s készítette az összes fa szerszámot.

A falut Balajt felé elhagyva, az 1898-tól erre közlekedő Bódva-völgyi vasút síneinek közelében a gyorsuló sodrású Bódva vizén kerepelt a Szekrényessy-féle vízimalom. Az ódon faalkotmány mohos kerekei évszázadok óta hajtották itt a vizet, tulajdonos földesuraiknak pedig a gabona őrléséből származó busás hasznot. Egy, esetenként két uradalmi **molnár**, s az őket kiszolgáló segédszemélyzet végezte itt teendőit, örölték a nagyságos úr és a falu lakóinak gabonáját.

A Szekrényessy-uradalomban két állandó **majoros** dolgozott. Feladatuk a harminc-negyven tehén, tizenöt-húsz borjú és néhány növendékcsikó etetése, almozása, legeltetése volt. Felelősséggel tartoztak az állományt megőrizni. Ha felfújódás miatt mégis kényszervágást kellett végrehajtani, a húst a cselédek közt osztották szét. Velük összhangban dolgoztak az ún. **hetesek**, kik két ökrös vagy bivalyos szekérral hordták az etetéshez szükséges szénát és almozáshoz használatos szalmát. Feladatuk volt még a szecs-kavágás, mely döntően állati takarmányként is használatos cukorrépa-darabolásból állt.

Az uradalom cselédei sorában álltak még a **bérese**k. Tevékenységi körtük kiterjedt négy-öt ökrük etetésére, itatására, almozására, befogására és hajtására. Rendszerint a gőzeke után szántották, boronálták a földet. Részt vettek a vetésben, betakarításban, trágyahordásban és egyéb szállítási munkákban.

Vezetőjük, ki felelős volt a kiadott eszközökért és a munkák elvégzéséért, előző este kapta meg utasításait az ispántól.

A béresek mellett külön alkalmaztak szállítókat, ún. **igáskocsisokat**, kik két-két lóval, az első kocsis irányítása mellett végezték kijelölt feladatukat. Létszámuk, Szekrényessy nagyságos úr idején, hat főt tett ki.

Külön feladatkörrel rendelkeztek a **mezőőrök** vagy csőszök. Idényszerű munkájuk a mező védelme a tolvajok és állatkárok ellen.

Hasonló feladattal fogadták fel az **erdőkerülőket** és **vadőröket**. Szerepük különösen télen volt jelentős, az erdei tolvajlások és orvvadászatok elszaporodása idején. Hattaskörükbe tartozott még az időnkénti erdőirtás, s – a munkások fizetségéül – a gallyfa kiadása. A **szőlőcsősz** Szekrényessy Árpád szőlőjét felügyelte.

Nyári idénymunkákra szegődtek – többnyire a környék falvaiból – a **hónaposok**, kiknek fizetsége havi két mázsa búza, és négy kilogramm szalonna volt. Szállást az uradalmi cselédházban kaptak, hol akár nyolcan-tizen is elaludtak egy szobában. Hetente jártak haza „tiszta váltani”.

Szekrényessyék átlagban négy **dohánykertészt** alkalmaztak, kik egy esztendő alatt ötvenöt-hatvan mázsa termék takarítottak be, simítottak és osztályoztak.

A közeli Bordai hegyen külön **juhász**család állt alkalmazásban s nevelte az uradalom háromszáz-négyszáz birkáját, s tarthatott ingyen takarmányon a magáéból szárat. A juhászt e vidéken csak bacsónak nevezték. A Szekrényessy-uradalom egyik kései bacsóját Dudics Istvánnak hívták, ki mellett állandóan egy bojtár is szolgált.⁷¹

A község határában a Balajt felé vivő út fölött az ugyancsak családi birtoknak számító Isten hegyen állt Szekrényessy Árpád borospincéje. Ez a méreteinél fogva is

impozáns, boltozatos építmény, mintegy 30–40 méter mélyen két ágra válva nyúlt a hegy gyomrába. Nem messze tőle a pince felett feküdt a nagyságos úr kőbányája, hol folyamatosan – részint a község építkezései számára – uradalmi kőfejtők dolgoztak.⁷²

Az uradalmi cselédek vezetője az **ispán** volt, ki közvetlenül, mint a nagyságos úr bizalmi embere referált a gazdaság helyzetéről. Feladata volt a munkák ellenőrzése, intézte a raktározást, szállítást, eladást és vásárlást. Felügyelte a magtárak, szerszámok, gépek állapotát, s a **béres- és kapásgazdák** segítségével nyomon követte a földművelés fázisait.

Tisztségben alatta állt az ún. **gyakornok**, ki az állattenyésztés ügyeinek ellenőrzésével volt megbízva, így felelt a tejszállításért, birkasajt értékesítésért, állatszaporulatért stb.

E vezetői körhöz tartozott még a **számtartó**, az ún. „*botosispán*”, ki mint uradalmi tisztviselő, írástudó ember lévén a könyvelést vezette, s a cselédek járandóságát tartotta nyilván.

Borsodon a Szekrényessy-uradalomba esztendőnként szegődtek a cselédek. Minden évben április 24-től (Szent György napjától) számítottott a szolgálat. Az év lejáratá előtt két hónappal, február 24-én (Mátyás-napkor) vette kezdetét a „*marasztalás*” vagy „*ajánlás*”.

Ezen a napon, a munka befejeztével, az ispán felsorakoztatta a cselédséget az udvaron. Ekkor derült ki, kinek kell lopás vagy más vétség miatt távoznia, s ajánlás révén ki szegődik újonnan. A megbízható cselédeket az ispán „*marasztalta*” újabb esztendei szolgálatra.

A feudalizmus 1848. évi megszűntével a falu lakosai szabad elhatározásukból vállalhattak munkát, bármelyik uradalomban.

A földeken dolgozó ember élete és munkája mind a mai napig embert próbálóan nehéz, ugyanakkor az egyik legéletszerűbb hivatás is. Nem véletlen, hogy az antik római közgondolkodás inszakasztó volta ellenére is költői magaslatokba emelte e tevékenységet.

Nem volt könnyű feladata a Szekrényessy-uradalom földműveseinek sem, „*reggel 4 órakor (nyáron 2 órakor vagy ½3-kor) végigpengette az ébresztőt az azzal megbízott cseléd. A pengető, egy acéllemez volt, ami korábban eke-kormánydeszkául szolgált. Két óra hosszig tartott az almozás és az etetés-itatás. Hat órakor megkapták a parancsot, hogy melyik dűlőbe mennek dolgozni és mit csinálnak aznap. A béresek és kocsisok ekkor befogtak. Feleségeik átadták a tarisznyát, a reggelivel, ami többnyire egy szelet főtt cukorrépból (jobb esetben néhány szem kockacukorból) és egy kenyérdarabból állt. Ezt a reggelit vagy a kukoricamálét a fél órás reggeli szünetben ették meg (8–1/2 9 közt) ... délben egyórás szünet szakította meg a monoton munkát. Ekkor az állatokat etették-itatták, majd megehették a levest, amit az asszony hozott vagy kiküldött a gyerekekkel. Délután 5 órakor félórás uzsonnaidő volt. ... sötét volt már amikor visszaérkeztek. Először az állatokat kellett ellátni és csak 8–9 óra körül tölthettek el egy órát a család körében. Vacsoráztak, ellátták saját állataikat, és legtöbbször azt várták, hogy a környék elcsöndesedtével lophassanak ...*”⁷³

Az uradalmi cselédek ezen magatartására az elmúlt negyven esztendő szakirodalma olcsó ideológiai magyarázatot adott. Eszerint a lopás létjogosultsággal bíró, „osztályharcos” tevékenység. Az uradalmi cselédek némelykori nehéz helyzete ellenére is, úgy gondoljuk e tevékenység erőteljesen morális indíttatású, túlzott általánosítása pedig egyszerűen nem felel meg a valóságnak.

Meglétéről nem is ebbéli, sokkal inkább kultúrhistoriai vonatkozása miatt érdemes szót ejteni: „*A lopásra alkalmas időpontok többnyire az éjfél körüli órák voltak, amikor-*

ra elcsendesedett az ispán és a cselédek szállásainak környéke. Módszeresen, sokszor előkészítve és egymást lehetőleg nem zavarva végezték lopási ténykedéseiket a cselédek. Leleplező akciót főleg az ispán szervezett, mivel az ő „szerzési” érdekeit is sértette a cselédek lopása. Volt egy bizalmi embere, aki egy alkalommal el is kapta a falu kondásának a kezét, amint az előre meglazított deszka résén benyúlókálva félmarokkal szedte ki a szecskát az oldalára erősített kis szütyőbe. Az ijedségen és hírbe esésen kívül nem történt semmi, mert a kondás el tudott szaladni, de az imából káromkodásba átcsapó megrökönyödött kifejezéseit jóízűen emlegették a cselédek hosszú ideig: „Oh Uram Isten segíts! ... ez mindjárt leharapja a kezemet is.” – kiáltotta a kondás.⁷⁴

Más alkalommal az ispán bizalmasa került hasonló kényelmetlen helyzetbe: „Éppen akkor jött haza menyecskézésből az ispán, amikor megbízottja szecskával telt szütyőjével indult volna haza. „Hát maga is lop?” – rivallt rá az ispán. Erre a megszeppent ember a közzájon forgó szólásmondást hadarta el válaszul: „A pap az oltárról az ispán a magtárból, meg aztán nekem is élnem kell!”⁷⁵

Szekrényessy uradalom cselédei, készpénz mellett átlagosan, a következő évi juttatásokat kapták: 12 kg zsírszalonna, 4 mázsa búza, 8 mázsa rozs, 2 mázsa árpa, 10 kg só, 4 köbméter fa, később 16 mázsa szén. A nagyságos úr használatra családonként átengedett 1200 négyszögöl szántót és 100 négyszögöl konyhakertet.

Meg volt engedve, hogy saját malacot hat hónapig, tehenét pedig mindvégig az uradalmi legelőn etesse. Tehéntartás helyett esetenként napi két liter tejet kapott a cseléd.

Később, liba kivételével szabadon tarthatta uradalmi takarmányon baromfijait. Mindezekért cserébe évi tizenkét nap ingyenmunkával tartozott, mely főként vasárnapokon lucerna- és szénakaszálásból állt.

SZALON HÖLGYEK, URAK

A gazdálkodás gondjaitól kevésbé függő Szekrényessy nagyságos úr sokkal inkább élhetett a közügyeknek és családjának.

Eredeti vidám ember volt „... sok szimpatikus vonással”.⁷⁶ Könnyen tudott kapcsolatot teremteni, mindig jól megtalálta a hangot az emberekkel, kik ha megismerték, hamar megszerették. „Állandóan ragyogó jókedve, tréfálkozó hajlama, szellemes ötletei felderítették a házat ... a vármegyében igen népszerű ember volt.”⁷⁷

Kedélyes tréfálkozásai miatt különösen kedvelt volt az apróságok körében, hisz „... kitűnően tudott a gyerekekkel bánni”.⁷⁸ Nyaranta gyerekzsivajtól volt hangos a Szekrényessy-park, melyre Bárczay Róza ekként emlékezik: „A kertje a Bódva partján feküdt és délutánonként sokszor elvitt minket csolnakázni Árpád bácsi... A házon torony is volt, ahová vas csigalépcső vezetett föl. Nagy élmény volt számunkra ezen a lépcsőn fölrohanni és a toronyból szétnézni... Azonkívül mindenféle történettel mulattatott minket.”⁷⁹

Nagy mesélő hírében állt, s eleven fantáziájának köszönhetően mindenből tréfát faragott. Így nevezte el a miskolci vörös templom közelében működő Nemes Árpád patikust, „vazelin sógornak”,⁸⁰ az ugyancsak Miskolcon működő Trill ház béli cukrászdát „Három nyúl cukrászdának”⁸¹ (Tri haas). A környéken működő méhészeket kaptárfosztogatóisairól gyermeknyelven csak „síkkasztó méhészeknek”⁸² titulálta.

Előfordult, hogy a Bárczay gyerekeket kisebb kirándulás címén megutaztatta: „Szekrényessy Árpád bácsi ... kis hajtókocsiján elvitt minket a Sajószentpéter határában lévő Kopaszföld-Duzsnok korcsmájába. Ott egy spriccert rendelt nekünk ...”.⁸³ A borsodi

kastélynál átélt élményekre az egykori szereplők hetven-nyolcvan esztendő elmúltával is egyként emlékeztek: „... nagyon szép és jó multság volt”.⁸⁴

Szekrényessy Árpád és Lossonczy Albina házasságában két eltérő személyiség, két külön világ találkozott össze. Árpád a harsány életigenlő bohémság, míg Albina a zsörtölődő, kényeskedő szárazság példaképe.

A szemtanú Császár Ernő Albinát ekként jellemezte: „*Gyöngye volt testben és lélekben egyaránt. Élete utolsó tíz esztendejét ágyban fekve töltötte, bár nem volt semmi baja, ott cigerettázott, pasziánszozott, olvasgatott reggeltől estig, ott fogadta látogatóit.*”⁸⁵ Közülük is gyakorta fogadta Árpád másod-unokatestvérét, Császárné, Pikéthy Etelkát (Pikéthy Gusztáv honvédtábornok rokonát), akit „... bizalmasává tett, neki öntötte ki panaszait Árpád bácsira, akivel egyébként nem élt rosszul”.⁸⁶

Közös gyermekük, Szekrényessy Albina (1881–1885) halálát követően, fokozottabban éltek együtt a Bódva-völgyi nemességgel. Élénk társadalmi életükre enged következtetni az udvarházban rendszeresen megforduló számos rokon, barát és ismerős.

A Szekrényessy-kastély állandó vendége volt Sajószentpéterről az agg **Lossonczy II. Károly** (1802–1888), egykori főszolgabíró (Árpád apósa), valamint **Lossonczy Jenő** (1831–?) feleségével, **bárczai Bárczay Irénnel** és lányukkal **Jennyvel** (1866–1904), kinek veje **csikszezsimoni Lakatos Géza**, a későbbi miniszterelnök volt.

Lakatos Géza, Szekrényessy Árpádhoz hasonlóan kitűnő zongorajátékos hírében állt, s annak halála után gyakorta játszott az elárvult zongorán: „*Délután itt volt ... Lakatos Géza ... átmentünk Berta néniékhöz. Ott Géza és Ambrózy Margit néni föl váltva zongoráztak. Mind a kettő nagyon jól játszik...*”⁸⁷

Elmaradhatatlan rokoni látogató volt a fent említett Lossonczy Károly és elragadó felesége **vajai Vay Leonie**. Károly veszte az lett, hogy vajai Vay Gyula és gróf Vay Ida leányát vette feleségül, ki szépsége mellett előkelősködő hajlamát is örökölte anyjától.

Lossonczyné hihetetlenül szórta a pénzt, melyet a sajszentpéteri birtok, még jó termésű évben sem bírt. A férj, hogy felesége luxusigényeit fedezze, folyamatosan kölcsönt vett fel Jenő bátyjától. A hitelek végül a birtok „betáblázásához” vezettek, minek következtében az Jenőre szállt át.

Károly, hogy bánatát enyhítse, inni kezdett. Mint a bábolnai magyar királyi gazdaság igazgatója nem egy esetben kínos helyzetbe került. Egy ízben figyelmeztetés ellenére a vizitációba érkező miniszteri bizottság előtt dülöngélt részegen.

Tamás (1871–1904) nevű fia, szintén sokat játszott nagybátyjával, Szekrényessy Árpáddal. Őt a család katonának szánta, már tízesztendősen katonai iskolába járt. Később a csehországi Merisosztrau katonai akadémiáját végezte, s hadnagyként került Bécsbe, az első huszárezredbe.

Fellobbanó vérének nem tudott parancsolni, s fiatalon szifiliszos lett, melyből nehezen ugyan, de kigyógyult. Harasztosi Horváth Aurél, királyi testőr révén ismerte meg annak lánytestvérét, Constance-t (1878–1974), kinek atyjától, a dévai főügyésztől megkérte a lány kezét, s 1899-ben nőül is vette.

Mivel a katonai pálya nem nyújtott elegendő megélhetést, iszonyú erőfeszítések árán, újra megtanult magyarul. Beiratkozott a Tavaszmező utcai gimnáziumba, s vele párhuzamosan, ún. „piros indexszel” a budapesti jogi egyetemen kezdte meg tanulmányait.

Emellett, hogy családját eltartsa, az Andrássy úti MÁV igazgatóságon, mint titkár dolgozott. Ez idő alatt születik két fia, Antal (1900–1921) és Tamás (1904–).

Doktorandusként nem bírva a roppant megterhelést, megbomlott elmével vitték el kéthónapos fia mellől. Zokogó feleségének csak annyit tudott mondani: „*itt hagylak két gyerekkel*”.⁸⁸ 1904. október 20-án halt meg.

Két fia rendszeresen Sajószentpéteren és Borsodon tölti a nyarakat, Szekrényessy Árpád vendégszeretetét élvezve.

Az idősebb fiú, **Antal** 1921. október 5-én, szigorló építészként, a „Rongyos Gárda” tagjaként Sopron védelmében osztrák csendőrgolyótól halt hősi halált. Ő azon magyar hősök egyike, kiknek helytállása eredményeként maradhatott Sopron magyar város.

Lossonczy II. Tamás (1904) – ki e sorok írójában egyetlen élő rokonát tiszteli – családi elvárásként, 1922-ben a jogi karra iratkozott be, de egy esztendő elmúltával a Képzőművészeti Főiskola növendéke lett. Vaszary János tanítványaként végzett s tett franciaországi és hollandiai tanulmányutat. Barátságot kötött Piet Mondriannal, – a holland absztrakt festészet atyjával – mely kapcsolat meghatározta későbbi pályáját.

Itthon 1929–31 között az Iparművészeti Főiskolán belsőépítészetet tanult, Kaesz Gyula növendékeként. Bekapcsolódott a legradikálisabb festészeti irányzatokba. Korai nonfiguratív műveinek lelkes hívéül szegődött Kassák Lajos, Kállai Ernő és Hamvas Béla. Művészeti hitvallását 1996. szeptember 6-án, e sorok írójának ekként foglalta össze: „*Egy kép a szeretet megnyilvánulása!*”

Anyja tiltakozása ellenére 1931-ben – a második világháború kirobbanásának évében – feleségül vette Schwartz Ibolya (1906–1992) zsidó származású lányt. A feleség három testvére közül két húga koncentrációs táborban vesztette életét. Fiútestvére, Tivadar pedig még a zsidóüldözések előtt Sorosra magyarosította nevét.

Soros Tivadar jogászként működött. Két fia született, Pál (1926) és György (1930), kit jelenleg a világ egyik legvagyonosabb embereként tartanak számon. Mielőtt az országot elhagyta, Lossonczynétól vett angol nyelvleckéket.

A Szekrényessy-birtokon egykor önfeledten játszó Lossonczy II. Tamás számára meglehetősen göröngyös út vezetett a sikerig.

1954-ben kizárták a Magyar Képzőművészek Szövetségéből, 1957–68-ig iparis-kolai rajztanár. Az 1970-es évektől mind gyakrabban rendezhetett kiállítást. Előbb Erdemes, majd 1994-től Kossuth-díjas művész. Túl a kilencvenedik életévén készítette el Róma város egyik metrómegállójának nagyszabású mozaikját (2x14 méter).

A Szekrényessy udvarház úri összejöveteleinek tagja volt még **Lossonczy III. Károly** (1838–1949) **Dezső** (1875–1916) nevű fia, ki gazdasági intézeti tanárként kereste kenyerét, s felesége **Kossuth Gizella** (1878–1949).

A Bódva-völgyi nemesség egyik társaséleti centruma tehát – Szekrényessy Árpád integráló személyiségének köszönhetően – hosszú időn át a borsodi Szekrényessy „kastély” volt.

Idejárt Boldváról **örgróf Pallavichini Adolf** és felesége **bárcai Bárczay Anna**, a másik Pallavichini fiú a vatikáni udvarban játszott jelentősebb szerepet.

A boldvai kastélyban az 1910-es évek folyamán élt még **Bárczay Vera**, – ki a háztartást vezette – Teréz, – ki rengeteget utazott – és **Mária** (Mickó) ill. **Bárczay Anna** féltestvére – Szepessy Kálmán – kiről ismerős úri körökben, diszkrétén az a hír járta, hogy gyengéd érzelmekkel viseltetik saját neme iránt. Egzotikus szép üvegháza volt, melyben az évente egyszer virágzó kaktusz kuriózumnak számított. Pallavichiniékhez járt még br. **Vécsey Alfonz** (Tomi), ki az úri konvenciókhoz kevésbé igazodva szeretett csúnyán beszélni.

A „mindennapos” látogatók közé volt sorolható **Polonkay András** (Pami bácsi) bécsi gárdatiszt, **Ferenc József** testőre, ki az első világháború idején ezredesi rangban ment nyugdíjba. Felesége **Fábián Anna** (Anci néni), előkelő aradi családból származott. Atyja közjogi pályán működött, tekintélyes birtokuk volt az Arad külterületi részén levő Angyalföldön. Félárva leányként nőtt föl, hisz anyja az ő születésekor halt meg. A

szendrőládi elegáns kastélyban velük élt Polonkay András anyja, Augusztá néni, ki unoka híján, mégis kitűnően értett a gyerekek nyelvén.

Szendrőlád határából, az ún. Gabriellánumból jártak át Borsodra a nyarakat itt töltő Kubikék.

A családfő **Kubik Béla** borsodi főispán volt, ki civilben mérnökként tevékenykedett, többek között tervezte a Fiumei Karszt vasutat és a mezőcsáti vasutat. Első felesége horai Horánszky Emília, kitől három leánya: Emília (1887), Marianna (1891) és Katalin (1897) születtek.

Második felségét, **nádudvari Bónis Saroltát** tartós özvegyiség után vette nőül. Bónis Sárka – korábban Putnoky Domonkosné – hírhedten előnytelen külsővel rendelkezett. Egy ízben, mikor a dúsgazdag erdélyi földbirtokos férjével, Putnoky urammal a pesti Pannónia Szálló éttermében tartózkodott, egy tapintatlan ifjú az asszonyra pillantva így kiáltott fel: „*Az angyalát, de csúnya!*”⁸⁹ Az inzultust szóváltás, majd elégtétel követte, melynek során a gáláns férj lőtt sebbel, holtan rogyott a városerdő fűvére.

A két özvegyember frigyéből újabb Kubik lányok születtek, szám szerint hat: Ágnes (1905), Ilona (1906), Sarolta, Jolán, Anna és Gizella.

A Gabriellánumban csupán egy nyári lakkkal rendelkeztek. Igazából a Mezőkeresztes melletti Zöldhalompusztán éltek. A polgári eredetű Kubik familia itteni birtokát az atya, Kubik Endre vásárolta. Mérnök lévén tervszerűen alakította ki az új lakóhelyet. Szép verandás házat emeltetett, s a tartós berendezkedés okán a vizes, lapályos vidék enyhe magaslatán jelölte ki a családi temető helyét.

1927–28 körül, mikor Kubik Endre, Gyula nevű fia meghalt, a kertész Csík Józsi az orgonabokor eltávolításakor csákányával kettészelte a világhírűvé vált, zöldhalompusztai fejedelmi aranyszarvast.

Ugyancsak a Szekrényessy-udvarház válogatott társaságához tartozott Boldváról a rokon **Szathmáry-Király** familia, s Szendrőből **gróf Csákyék**.

Nemcsak a közelség és rokonság okán voltak mindennaposak Balajtról, **Ragályiék** és **Koósék** sem. Balajton Ragályi Tamás fivérének, Józsefnek volt birtoka, ki – Ragályi Ábrahámon keresztül – unokájára hagyta azt. **Ragályi Béla**, a finkei **Miklós Ilonát** vén nőül, Szekrényessy Árpád szívesen látott rokona lett.

E házasságból egyetlen leány, **Ragályi Ilona** született, ki lévai **Koós József** felesége lett.

Koósnéknál három fiú, **József, Elemér** (Mícu) és **Béla** (1908–1997) látott napvilágot. Közülük az utóbbi – e sorok írójának személyes ismerőse – miskolci főszolgabíró, s kitűnő vadász hírében állt. Gyermekkorának meghatározó személyisége volt Szekrényessy Árpád.

1938-ban nősült, felesége Semsey Ilona, kinek nagyanyja Purgly Janka, Horthy Miklósné Purgly Mária testvére. Ennek köszönhetően az esküvőjükön részt vett ifj. Horthy Miklós is.

A kommunizmus idején lévai Koós Béla, mint politikailag megbízhatatlan egyén, liftszerelőként kereste kenyerét.

Ugyancsak Balajton élt Koósné **Ragályi Ilona** öccse, **Miklós** (1881–1955), kinek feleségétől, Kirste Máriától született **Róza** (Dódi) nevű lánya, ki e sorok írójának ugyancsak meleg szavakkal méltatta Szekrényessy Árpádot. Balajton a kastély mellett gondozott teniszpálya működött, s rendszeresen itt tartották az Ilona ill. később a Róza-napokat.

A Szekrényessy-birtokosság vége felé támadt fel újra a hajdan szebb napokat látott finkei Miklós-kastély. A **Miklósok** szívesen látott vendégek voltak a Szekrényessy-udvarházban. Elköltöztvén e vidékről kastélyuk egy zsidó bérlő gabonaraktáraként romoso-

dott (nevezetesen két tornyát lebontva, anyagából magtárat emelt). A trianoni békediktátum után dr. **Gömör Vilmos** vette meg a birtokot, s vele az épületet, melyet kitűnő kultúrérzékkel alakíttatott át.

Gömör Vilmos, ki nagy tisztelője volt a Szekrényessy családnak, 1920 előtt Gálszécsen működött, bíróként. A cseh intervenció után Miskolcon kapott állást és ennek közelében szerzett birtokot. Rövidesen Budapestre került a minisztériumba, így Fejér megyében, Aba községben vásárolt birtokot, melyet bérbe adott. Borsod megyébe helyezik, mint törvényszéki tanácselnököt, hol fő feladata a birtokrendezési ügyek irányítása. Ekkor vásárolja meg a finkei uradalmat, majd kéri nyugdíjaztatását. Kiváló jogászról lévén szó – a miniszter csak nehezen teljesíti kérését.

A birtok leányára, **Gömör Ellára** (1915–2000) száll, ki beházasodván a Benczúr családba, Benczúr Gyula neves festőnk oldalági rokonságába került.

Árpád udvarházának rendszeres rokoni látogatói közé tartozott még a világotutató és első Balaton-átúszó báty, **Szekrényessy Kálmán** (1846–1923). Az országos és nemzetközi hírnévvel rendelkező férfiú, borsodi látogatásakor valóságos vendégjárás kerekedett.

Mindenki látni és hallani szerette volna a nagy kalandor – Garibbaldi egykori katonájának – históriáit, miként küzdött 1866-ban a legendás custozzai csatában, hol több mint tizenhatezren vesztették életüket. A francia–porosz háborúról, hol téli éjszakai roham után „... a brandenburgi vértés ezred rohamra vitte zászlóját”.⁹⁰ Spanyol és török-földi küzdelmeiről, hol Plevnának déli sáncerődje közvetlen közelében „légbeszállt”. Órák hosszát tudott lebilincselően mesélni a perzsa sah vendégszereteten át a Szezi-csatorna, Gibraltári szoros, Bódeni tó átúszásának élményéről. Magával ragadó előadással ismertette a két általa készített léghajót vagy olvasta fel legújabb regényét, versét, szindarabját, miközben újabb és újabb előfizetőket szerzett saját politikai és sport vonatkozású lapjainak.

Kálmánnál gyakoribb vendége volt az udvarháznak a fiatalabb báty, **Szekrényessy Lajos** (1847–1909), ki **tolcsvai Mezőssy Margitot** nőül véve, hol Miskolcon, hol Budapesten, hol pedig Bécsben élt.

Asküvőjük kerek öt hónappal korábban (1875. január 7.) volt Árpádékénál, a miskolci református ekléziában, méltóságos Szathmáry Király Pál és tekintetes Kun József tanú jelenlétében. Szekrényessy Árpád és felesége lett bátyja 1877-ben született Ernő nevű fiának keresztszüelője. Lajos anyósa, Tolcsvay Nagy Antónia (e családból származik később Tolcsvay N. László és Béla beat-zenész).

Szekrényessy Lajos 412-es hrsz. alatt szép ingatlannal rendelkezett Miskolcon, melyet 1891-ben átruházott feleségére, kitől 1893-ban elvált. E családhoz tartozott még Mezőssy László (1812–1893) híres borász, valamint Mezőssy Béla (1870–1939) földművelésügyi miniszter. Unokája, Pap-Ragány Livia, utóbb Baross Józsefnéként, bellusi Baross Gábor 1848–1892) „vasminiszter” rokona lett.

URI MULATSÁGOK

Ezek az előkelő hölgyek és urak alkották tehát hajdan a Szekrényessy-udvarház törzsközönségét.

Minden évben nyár közepén a környék birtokosait kerti mulatsággal összekötött összejövetelel látták vendégül, de nemcsak ezen alkalmakkor, hanem Berta- és Margitnapokon, reggelig tartó házibálok, szüretrek stb. idején is.

Ilyenkor a belső park ősfái alatt, a szökőkút csobogó vize mellett, szépen terített asztaloknál folyt a diskurzus, melyet rendszerint délutáni **házihangverseny** követett. Ilyenkor „... *Székrenyessy Árpád bácsi zongorázott és Szomjas Lulu énekelt, szomorú a nyárfaerdő*”.⁹¹ Rendszerint Székrenyessy Árpád sógornője, a szentpéteri birtokos Lossonczy Károlyné vajai Vay Leonie játszotta még Shopen kis menüettjeit.

A hölgyek külön társaságot alkotva, előszeretettel beszélgettek Goethe lírájáról, megbízható cselédekről, vasárnapi prédikációkról, s a legújabb bécsi és pesti divatról.

Nagy mulatságszamba ment, ugyancsak nyaranta a **fürdőzés**. A külső park ősfái alatt, meredek partoldalon lépcső vezetett le, a csendes sodrású Bódvához. Itt külön, mindig friss homokkal felszórt, egyenesre planírozott partszakasz kínált kitűnő lehetőséget a fürdésre és csónakkikötésre. Szép formájú egypárevezős csónakból kettő szolgált a háziakat.

Jó időben a környék rokon gyerekei mindennaposak voltak itt, „... *délelőttönként eljártunk a Székrenyessyék kertjébe a Bódvába fürödni ... szerettünk a vízben lubickolni*”.⁹²

A homokos parton csinos kis fa fürdőkabin szolgált átöltözési helyül. A régi szokásoknak megfelelően az úri közönség diszkrétén kezelte a fürdőzést. A kastély felőli partszakaszt a hölgyek, míg a Bódva másik felén lévő utat az urak használták. „*Margit nagysága*” idejében a cselédség használhatta a férfiszakaszt.

Árpád maga is szívesen úszott – különösen Kálmán bátyja otlétekor – ódivatú csikos vállpántos fürdődresszében.

Egy ilyen önfeledt fürdőzés alkalmával Ragályi Róza (Dódi néni) kis híján belefutott a megáradt Bódvába, vőlegénye, Horváth Márk mentette ki.

A gyerekek számára a társasági összejövetelek legkedveltebb része a nyári fürdözések után a befagyott Bódván való **korcsolyázás**: „Berta néni nekünk adta az összes régi korcsolyáját. Ezeket mind kivittük a Bódva jegére és osztogattuk a körénk seregülő falusi gyerekeknek. Némelyiknek csak fél pár jutott, némelyiknek egész, úgy vonultunk végig a Bódván.”⁹³

Ugyancsak kedvelt mulatságszamba ment a Székrenyessy birtok erdejében a **számóházás**. Ezt engedéllyel falusi lakosok is megtehették, ha a nagyságos úr engedélyezte, s a számtartó által nevük felvételét egy szigorú nagy könyvbe.

A felnőtt közönség egyik legönfeledtebb mulatsága a kis- és nagyvadra menő **vadászat**. A tavasz megjelentével az urak szívesen jártak szalonkalesre, télen pedig nagyvadra.

A Székrenyessy leszármazott, s az udvarház örököse Bizell Margit (1879–1943), 1894. januári feljegyzése hűen szemlélteti az egykori vadászatok eseményeit: „*Ma korán, fél hatkor keltem fel, a hold még süttött. Kissé ügyetlen cselédnek segítettem mindent elkészíteni ... az urak sebtiben megreggeliztek, aztán rendbe szedték fegyvereiket. Az udvarban addig 140 hajtó várt. Miután Papa (ti. Bizell Gyula) őket csoportokba elosztotta és rendeléseiket elvégezte elindultak ... Nagyon tiszta szép idő volt. 4 ember később Mamától (ti. Székrenyessy Margit, 1854–1932) gondosan bepakolt hideg pecsenyét, sodart, pogácsát és bort, a hajtóknak meg pálinkát vitt el. Mi addig lassan készültünk az ebédhez, mely 6 órakor lesz. Az erdőből nemsokára 2 ember, 3 nyulat és egy rókát majd aztán 2 nyulat és 2 rókát hozott haza. 7 hajtás volt összesen. Vaddisznó nyomokat sokat láttak, de puska elé egyet se tudtak hajtani. Egy őzet lőttek, de melyet még nem találtak meg. Este az urak haza jöttek. 6 órakor ebédeltünk. 12-en voltunk. Ebéd után a vendégszobában mindnyájan kártyáztak, azután Demeter kitűnő anekdotákat beszélt el. 11 órakor haza mentek.*”⁹⁴

Egy ilyen vadászatról hazatérőben érte baleset Szekrényessy Árpád sógorát, Lossonczy Jenőt. A Borsod irányából lovasszánon érkező úr, kocsisára hagyatkozva, meleg prémekbe burkolózva szendergett. A pálinkából többet ivott kocsis, a Sajó hídjához érve – lévén a híd felhajtójának csak egyik oldalán volt kerékvető – azt rossz irányból közelítette meg, s a szánt utasával együtt, a Sajó meredek mederszéléről a vízbe borította. Az elszenvedett sérüléseken túl, rövid időn belül tüdőgyulladás végzett az agg földesúrral.⁹⁵

Telente külön eseményszámba ment a **halászat**. A környékbeli gyereksereg nagy tetszése mellett zajlott ez a látványosság. A kastély alatt, a Bódván hosszú léket vágtak, melyen hálót eresztettek a vízbe. Egy csapat, nagy bottal felszerelkezett hajtó, hangos kurjongatások közepette, a jeget ütve zavarta a halakat a lék irányába. A gazdag halfogást fent a kastélyban rendszeresen fényes társasági együttléten, pazar halvacsorával ünnepezték meg Szekrényessyék.

Jelentős multságai voltak még a helyi nemességnek az időről időre megrendezésre kerülő miskolci **agarász-és lóversenyek**, mely utóbbi mindig a Sajó-parti szép, gyepek pályán került lebonyolításra.

A férfiak tiszte volt – miként Ragályi Tamás idejében – látogatni a **megyegyűléseket**, hova nejeik, s eladósorban lévő lányaik csak jelesebb alkalmakkor szegődtek kísérről. Ilyenek voltak a fő- és alispáni beiktatások.

Szekrényessy Árpád ez alkalmakkor fogatott be előkelő négylovas hintójába, melynek bársonyülésén kócsagtollas, prémes, ezüstpitykés díszmagyarjában feszített, Berta és Margit húga társaságában. Pazar látványt nyújtott a címeres díszhintó, amint a borsodi földúton, virágzó akácok sorfala között megindult Miskolc felé.

A Bódva-völgyi nemes rátartóságát mutatta, hogy a vasút korában – még ha egyébkor mindig azon utazott is – a megyegyűlésre saját úri fogatán hajtattott. Ősi divat ez, mint ahogy a gyűlés ezredéves sarkalatos jogaik szimbóluma, akként a családi címeres úri fogat, korlátozhatatlannak vélt nemesi szabadságuk jelképe.

Pompás látványt nyújtott a vármegyeháza előtt parádézó fogatok, hintók kavalkádjá, nemkülönb az ódon falak közé sereglett országos híru famíliák „karneválja”. Ilyenkor megelevenedett a feudalizmus. Az öreg padok közt vígan tereferelő, szegrőlvégről rokon családok fiai zsibongtak, míg a karzat mívesen faragott fakorlátja mögött ösanyáik ékszerével felékített anyák és hajadonok bájos csevegése, s legyező surrogása hallott. Éles csengő nyitotta meg az ülést, lelkes buzdító szavak méltatták a hazát, s a megyét, melyre zajos „Vivát!” felelt, s ugyancsak „Vivát” járt nemes Borsod vármegye új főispánjának.

Délután színházlátogatás, egynémely ismerősnél vizitáció, s este cigányzenés, pezsgős, parádés vacsora a Koronában, a nemesség elsőszámú szállójában. Azután estétől hajnalig tánc és tánc, mely időről időre sok úrileány és ifjú lelkében hagyott mély nyomokat.

Borsod kicsiny falu, a 19–20. század fordulóján mintegy ötszáz lelket számlált, lakosai dolgos parasztemberek, kiknek egyszerű házai részben a földvár lapos mészkőfennsíkján húzódtak. Kultúrára nemigen volt módja adni. Jó ha évente néhányszor vándor színtársulat vetődött a környékre, de az is csupán a nagyobb Edelénybe, miként kóssa mutatványosok is legfeljebb odáig merészkedtek.

Bárczayék dohánysimító helyiségében részint a Szekrényessy-domínium uradalmi cselédei játszottak egy-egy rögtönzött szindarabot.

A maroknyi falusi intelligencia kedvelt gyülekezési helye, kaszinója pedig az itteni zsidó boltos, Grünne asszonyság vegyeskereskedése volt. E kis létszámú polgári értelmiség köreihez tartozott – miként a feudalizmus századaiban – a tanító, jegyző, bíró,

uradalmi nevelő, s a pap – lévén orvos nem lakott helyben. E szűk körhöz tartozó fiatalság örök problémája már ekkor is a párválasztás.

Így volt ez az 1910-es évek elején, mikor nagy rivalizálás támadt a Bárczay gyerekek tanítónője, Lenke asszony, s a helyi tanító lánya, Fehérvári Ilonka között, a fiatal Kovács segédjegyző kegyeiért. Nagyon is emberi élethelyzet, s mint ahogy a szerelem nem ismer lehetetlent, mind Lenke, mind Ilonka kisasszony igyekezett minél többet korozni a falu utcáján. Még a tavaszi esőktől felázott út sem jelentett akadályt, a sárba fektetett pallón könnyű napernyővel egyensúlyozva igyekeztek eljutni Grünne boltjáig.⁹⁶

E kispolgári egzisztenciával a Bódva-völgyi nemesség nem tartott fenn társas kapcsolatot. Tisztelet és távolságtartás, így jellemezhetnénk viszonyukat. E körből a birtokosok számára legszalonképebb a lelkész volt, mint Isten szolgálja.

Az egymással érintkező birtokos réteg képezte a társas életet, mely sokszor komoly kulturális tartalma ellenére is belterjes és provinciális maradt. Valamennyi nemesi család vágyott egyfajta magasabb kulturális életterre – ha másért nem gyermekei neveltetése okán –, mint amelyet a Bódva-völgy, Miskolc vagy akár Kassa nyújtani tudott.

Szekrényessyék még inkább vágytak nagyvárosi kultúrmilióre, hisz valamennyien felnőttként kerültek ide a fővárosból. Árpád vidéki birtokos léte ellenére, mindvégig megmaradt (fő)városi embernek. Otthonosan mozgott nagyvilági körökben, járt kaszinóba, operába. Nem úgy, mint sok tősgyökeres vármegyei prediális, ki feszegetve rendelt a Pannónia éttermében, s szmoking helyett szívesebben húzott volna magára zsinóros dolmányt, s szivar helyett szítt volna cseresznyeszár pipát.

Árpád és neje, Lossonczy Albina, gazdag emberek lévén, gyakran tartózkodtak a császárvárosban, Bécsben. Ily alkalmakkor a család találkozóhelye Árpád unokatestvére, Szekrényessy Kornél (1841–1883) mérnök és felesége Wandl Irma tulajdonában lévő szállóban volt, melyről a kislány Bizell Margit így emlékezik: „...*Wandl fogadóba szálltunk. Árpád bácsit és Albine nénit ott találtuk.*”⁹⁷

Bécs eleven kulturális életével vonzotta Árpádékat. Valahányszor ott jártak ellátogattak a Burgh Theater előadásaira. Ez idő tájt aratta itt sikereit Árpád unokahúga, Szekrényessy Gizella (1881–1920) az operaműfajban. Mint Wagner-énekesnő, kasszadarabja a „Bolygó hollandi” Zentája volt.⁹⁸

Bécsből a gyermekszerető Árpád rendszerint valamennyi unokaöccsének, húgának ajándékkal kedveskedett: „...*Árpád bácsi mindegyik testvéremnek vett, és küldött ajándékokat.*”⁹⁹

Bécsből hol együtt, hol külön Budapestre mentek, folytatva a rokoni látogatások sorát. Ily alkalmakkor szállást Szekrényessy Lajos elegáns budai lakásában vettek, hol testvéri szeretettel gondoskodtak róluk.

Fentlétük idejét igyekeztek minél több kulturális programmal változatossá tenni. „... *Árpád bácsi, Lajos bácsi (Szekrényessy) és mi megvacsoráltunk, azután Árpád és Lajos bácsi Orfeumba mentek.*”¹⁰⁰

Az Orfeum, mint zenés mulatóhely kedvelt szórakozási centrum volt a 19. század végi Budapestten, mely látványos, vidám és könnyed produkcióival hívogatta a vidéki dzsentrit: „*Anna, Lajos és Árpád bácsival vitorlázni ment. Hazajövetelüknél mondotta Árpád bácsi, hogy minket (ti. Bizell Margitot és Szekrényessy Annát) elvisz az Orfeumba. ... Egy jó asztalt kaptunk. Nagyon szép volt: „Fárao felesége”, aztán „Miss ophélie”, aztán „Némajáték”, aztán „Rasden bárónő”, aztán „Barisson testvérek”, aztán „John és Jagux” aztán egy „Szerpentin táncosnő”. Anna meg én fagyajtót ettünk. Pause közt megnéztük a helységeket. Nagyon herczigek voltak ... a némajátékban, melyet csupa akrobata játszott rémítő sokat nevettem ... A szerpentin táncosnőnél kioltották az*

összes lámpákat és csak a színpalak körül lett a színpad folyton másszínű üveglámpások által megvilágítva.”¹⁰¹

Abban az esetben, ha Szekrényessy Árpád és neje, Albina külön érkeztek Budapestre, a kényes, könnyen sértődő nagyasszonyt illő ceremóniával és pátoosszal fogadták: „Bécsből Albine néni csak vasárnap jön ... Ma reggel Árpád bácsi elutazott Albine néni elé, Berta néni pedig elutazott Nyáregyházára, az öreg Ragályi temetésére. Anna, Albine néni számára rózsát vett ... Lajos bácsi, Galop (főhadnagy) és (Máriássy) Tivadar, Albine néni elé mentek ki, a Bombatéren érkezett meg a bécsi hajóval. Anna meg én pedig díszbe csaptuk magunkat. Én fehérbe, Anna rózsaszínbe. 8-ra itt voltak. A szalonba ültek le. Árpád bácsi zongorázott. 9-kor vacsoráztunk. Csak vacsora után jött Berta néni haza. Mi 11 órakor mentünk aludni. Albine néni hozott Annának és nekem egy kis gránát brochet.”¹⁰²

A borsodiak, ha tehették együtt szerveztek különféle programokat, melyet a rokonni, baráti látogatásokon túl, kisebb kirándulásokkal, rendezvényekkel stb. igyekeztek színesebbé tenni.

„Ma este mindnyájan, azaz Berta és Albine néni és Árpád bácsi színházba mentek és délután pedig, ... kint voltak a Margit szigeten.”¹⁰³ Ez utóbbi helyszín már csak azért is kedvelt tartózkodási helye volt a Szekrényessy család tagjainak, mert hajdanán atyjuk egyedüli bérleménye volt, s mint ilyen valamennyi Szekrényessy gyerek kizárólagos játszóhelye.

1894-ben meghalt az agg Kossuth, az egész ország megrendült izgalommal fogadta a hírt, melybe némelyek a 48-as eszmék halálát látták. Aki csak tehetette a fővárosba jött a temetés idejére. A végtisztesség előtt két nappal hozták haza Kossuth holttestét, melyről Bizell Margit a szemtanú hitelességével ír: „Délután mindnyájan elmentünk. A 2 cseléd együtt, Lajos bácsi meg én együtt. Tudniillik ma hozzák be Kossuth Lajost Pestre. Én Lajos bácsi iroda ablakából néztem, onnan nagyon jól lehetett látni. Az összes utcák, melyeken áthozták bevoltak feketével vonva. Igazán csak még Istent lehet így ünnepegni, mint a Pestiek Kossuthot. A menet szép volt. Persze minden fekete. A feleségét és leányát is behozták. A sok koszorú, a deputációk, az öreg honvédek és a közeli rokonok fekete kocsi, a temédek sok nép, az a meghatottság, ez mind szép kép volt.”¹⁰⁴

A temetés előtti nap Szekrényessy Berta – ki ekkor már egy idő óta Borsodon élt – jelezte jövetelét. „Este Berta néni megérkezett, Bárczay László és Lajossal, kik szintén a temetésre jöttek. Lászlót már Borsodról ismerem.”¹⁰⁵

Végül, 1894. április 1-jén érkezett el a temetés napja: „Ma nagy napra ébredt Magyarország. Kossuth Lajos temetése lesz ma. ... Mi Berta néni, én és a 2 Bárczay meg elmentünk helyet keresni. Találtunk is az Erzsébet körüti nagy tribünön. Egy jegy 3 fr volt. Pedig 12.-ik sor. Roppant drága. De jól láttunk mindent. A temetés gyönyörű volt és megható. A koporsó előtt a zászlókat meghajtották és az összes kalapokat levették.”¹⁰⁶

AZ UTOLSÓ NAGYSÁGOS ÚR

Szekrényessy Árpád, ha nem a két főváros valamelyikében múlatta az időt – ha már a pénzt nem: „...nem ivott, kártyázott és nem szórta a pénzt”¹⁰⁷ – akkor többnyire hivatalos ügyeivel foglalkozott. Ilyen pedig akadt bőven.

1886-tól gazdasági tudósítói megbízást töltött be. Ez nagy szaktudást igénylő, bizalmi feladatnak számított. Tevékenysége kiterjedt az árak és bérek, valamint a munkaerő-szükséglet változásainak figyelemmel kísérésére, melyről rendszeresen referált a Földművelésügyi Minisztérium felé.¹⁰⁸

1895-ben Rettig Fülöp, Bíró Géza és Frankl Artúr mellett **felügyelő bizottsági tag** volt a Magyar Királyi Államvasutak által üzemben tartott **Bódva-völgyi helyi-érdekű vasútnál**.¹⁰⁹

1896-ban, az 1882. Évi XX. Tc. alapján Borsodvármegye részéről őt delegálták, mint **közgazdasági előadót**, a Ménesintézetek és méntelepek országos szervezetéhez.¹¹⁰ Emellett, mint **felügyelő bizottsági tag** 1908-tól már bizonyosan részt vett az **Országos Bérszántó Vállalat Rt.** munkájában,¹¹¹ miként 1912-ben a miskolci székhelyű **Tibolddaróci Szőlőtelep Rt. Igazgatóságában**.¹¹²

Aktív szerepet vállalt, egészen haláláig a **Borsodmegyei Egyesület közgazdasági előadójaként**. Ugyanakkor tagja volt **Borsodmegye törvényhatósági és közigazgatási bizottságának**.¹¹³ Rendszeres **cikkírója** a „**Borsodmegyei lapok**”-nak,¹¹⁴ s emellett jelentek meg írásai bátyja „**Sport**”¹¹⁵ lapjában is.

A jelentősebb megyei rendezvények elképzelhetetlenek voltak nélküle, mindenhol számítanak rá. Mikor II. Rákóczi Ferenc hamvait különvonattal Pestre vitték, amerre elhaladt, rögtönzött nemzeti ünnep keretében emlékeztek a nagy államférfiúra.

1906. október 28-án éjjel – mindössze huszonhárom nappal felesége halála után – a gyászvonat megállt Miskolcon, melynek méltó fogadására Szekrényessy Árpád részvételével, rendezőbizottság alakult „*a megye kiválóságaiból*”.¹¹⁶

Megegyei minisztériumi munkássága és általában a közpályán eltöltött évtizedes szereplése miatt 1909-ben az – I. Ferenc által 1816-ban alapított – Ausztriai Császári Vaskoronarend III. osztályát nyerte az uralkodótól.¹¹⁷ Megyei tekintélye ezt követően látványosan nőtt, nem késlekedtek a világi és egyházi gratulációk: „*Elnöklő lelkész üdvözölte szeretve tisztelt főgondnokunkat Nsg. Szekrényessy Árpád urat, abból az alkalmából, hogy őt Ő Felsége a Király sokoldalú munkásságáért a III. ik osztályú vaskoronarenddel tüntette ki, s kívánta neki, hogy ő ezen vaskoronarendet még sokáig viselhesse, erőben, egészségben kedves övéinek az örömeire, a haza s anyaszentegyházunk felvirágzására. – Főgondnok úr meghatottan mondott köszönetet az üdvözléséért.*”¹¹⁸

E kitüntetésére mindvégig büszke volt, testvérei pedig halála után felvésették szép fehérmárvány obeliszkjére.

1883-ban nyolc gyülekezeti taggal együtt a helyi egyház presbiterévé választják: „*...kik is az esküt letévén a presbiteri hivatal jogainak és kötelességeinek gyakorlatában megerősítettév.*”¹¹⁹

1889 ősztől haláláig viselte a borsodi református egyház **főgondnoki** tisztét, valamint a **felsőborsodi református egyházmegye tanácsbírói** méltóságát.¹²⁰ „*...néhai*

„Az utolsó nagyságos úr”
Szekrényessy Árpád 1909-ben
(Edelény Városi Könyvtár tulajdona)

Ragályi György elhunyt és feledhetetlen főgondnok helyére Szekrényessy Árpád úr választatott egyhangúlag főgondnokká ...”¹²¹

A vezetése alatt működő presbitérium szigorúan örködött a református község erkölcsi rendjén, különösen is nagy problémát jelentett ez idő tájt (1906!), hogy „a vadhá-zasság igen kezd terjedni”¹²² A presbitérium eltökélte, a bűnösök megbüntetésével vet gátat a folyamat terjedésének: „...a felek meg lesznek idézve s ha az illetők a képviselő-testületi közgyűlés határozatának bizonyos idő alatt eleget nem tennének a községből le-endő kitiltásokat fogja kérni.”¹²³

Szekrényessy Árpád által készített borsodi református templom orgonája a Lossonczy- és Szekrényessy-címerrel (fotó a szerző: 1996.)

Árpád úr egy díszes orgonát ajándékozott, mintegy 3000 korona értékben egyházunknak, amely nagybecsű ajándékért elnöklő lelkész a maga részéről hálás köszönetét fejezi ki ... Egyházunk presbytériuma ... Ngs. Szekrényessy Árpád főgondnok és presbyteri tag úr nevét nagybecsű kegyes ajándékáért jegyzőkönyvünkben törölhetetlen betűkkel örökíti meg.”¹²⁷ (3000 korona vásárlóértéke 1906-ban 1 kg finom aranyéval ért fel!¹²⁸)

Az orgonaház jobb szélén a Szekrényessy-, bal szélén pedig a Lossonczy-címer kvalitásos képe került elhelyezésre.

A hangszer hátsó részén – hol a karzat fa korlátja a gyülekezet felől egy ponton megszakad – mives ezüst betűkkel a következő vésett felírás olvasható: „Ezen orgonát Isten dicsőségére és az 1906. Évi X. hó 5.-én Istenben boldogult áldott jó felesége szül. losonczy Lossonczy Albine úrasszony emlékére készítette Szekrényessy Árpád főgondnok.”¹²⁹

Mint aktív gyülekezeti tag vesz részt a hitéletben. Hű sáfárként felajánlásaival gyakorta támogatta saját kálvinista egyházát: „...nagyságos Szekrényessy Árpád főgondnok úr ... öt éven keresztül évenként 50, összesen 250 koronát az egyház pénztárába ajándékképpen befizetni s azon felül a lelkész és tanító részére öt éven keresztül a szokásban levő bért is természetben kifizetni ... Felkéri azért a közgyűlés tagjait (ti. a lelkész) hogy az uraság igaz szívből eredő nemes ajánlatát elfogadni szíveskedjenek.”¹²⁴ Hogy példával járjon elől az „úrvacsorai szent jegyek megajánlására ... Ngs. Szekrényessy Árpád főgondnok úr volt kegyes 60 krt kenyérre adni ... vallásos buzgóságáért egyháztanácsunk szíves köszönetét nyilvánítja.”¹²⁵ 1893-ban arról értesülünk, hogy a felállítandó egyházi iskola javára kisebb részösszegként 30 forintot adományozott.¹²⁶ 1907-ben, a festett kazettás mennyezetű, késő barokk templom számára – az országos hírű, pécsi Angster céggel – szép neogótikus orgonát készíttetett, saját költségen: „elnöklő lelkész jelenti, miszerint egyházunk buzgó főgondnoka és presbitériumunknak egyik tagja Ngs. Szekrényessy

A kegyes donátor, „Szekrényessy nagyságos úr éveken át járt fel a templomba orgonálni”,¹³⁰ ezzel új lendületet adva a gyülekezeti éneklésnek.

Az orgona, s rajta a két családi címer a templom csöndjében még azokban a zajos években is hirdette a Szekrényessyek birtokosságát, mikor néhány méterrel odébb a vár-domb alján már a Vörös Csillag Tsz sztahanovistái álmodtak egy „szebb” jövőt a letarolt udvarházban.

A folyton kényeskedő, hypochonder hajlamú Albina vélt betegségeivel volt elfoglalva. Talán ő maga sem hitte, hogy egyszer valóban megbetegedhet, s ez végzetes is lehet számára. 1906 őszének egyik hűvös éjjelén – némiképp meglepve övéit – Ragályi Tamás egyetlen lányunokája csendesen elszenderedett.¹³¹

Szekrényessy Árpádné temetésekor a falubeli lányok fehérbe öltöztek és fenyőfából font koszorút vittek a koporsó mellett két sorba. A ravatal a Szekrényessy-kastély udvarán lett felállítva, hova az üvegtetejű koporsóhoz néhány lépcsőn fellépve lehetett feljutni.¹³² A „halottnézés” Borsodban mind a mai napig szokásban van.

Feketével vont gyászfogattal vitték Sajószentpéterre, a Lossonczy-sírboltba örök nyugalomra helyezni, hol egyetlen gyermeke, az ötévesen elhunyt Szekrényessy Albina pihent.

Felesége halála után Árpád gyakrabban ellátogatott pesti, miskolci, soproni rokonaihoz. Ez utóbbi helyszín a báró Hauer rokonságot jelentette számára, kik közül br. Conrad-Hauer esküvői tanújával is szegődött.

Az özvegy férfi minden egyes útja fokozott érdeklődésre tarthatott számot, mely különösen is a vénasszonyok fantáziájára tett hatást. Így született a mesemonda, mely szerint Árpádnak törvénytelen fia fogant, ki utóbb a szendrőládi pap törvénytelen lányával házasodott össze.¹³³ Bárki is költötte, egy biztos, kerek történetre sikeredett.

Az idősödő, joviális földbirtokos – ki jó ideig Berta húgával lakott Borsodon – békés megelégedettségben múlatta napjait. A mindig elegáns, bőrkanapén szivarozó úr néha meglepő mutatványra szánta el magát.

A lovakat köztudomásúan kedvelő Szekrényessy Árpád, időnként cingár „vasgebe” nyergébe szállt, s a falusiak nagy ámulatától kísérve, elindult Edelény irányába. Övé volt a falu első biciklije.¹³⁴

Korának előrehaladtával némiképp egyszerűsödött társas élete. Át-átrándult Szendrőladra, Szentpéterre, Balajtra, hol mindenütt első dolga volt a zongoránál helyet foglalni.¹³⁵

Legfőbb tartózkodási helye – már pusztán a közelség okán is – a falu túlsó végében lakó rokon Bárczayék kúriája volt. „Szekrényessyék sokszor jöttek át hozzánk. Árpád bácsi délelőttönként bekocsizott Edelénybe a postára, visszafelé jövet benézett hozzánk és beadta a mi postánkat is. Délutánonként pedig ketten jöttek át Berta nénnivel teára. Mind a ketten nagyon szerettek beszélni és mi érdeklődéssel hallgattuk a régi történeteiket. A karácsony és szilveszter este pedig sohasem lehetett volna meg

Szekrényessy Berta 1870-ben
(Bp., a szerző tulajdona)

nélkülük. Délután már teára jöttek, azután megvolt a karácsonyfagyújtás, a kapott játékokkal Árpád bácsi egész vacsoráig játszott velünk. Szilveszter estéjén vacsorára jöttek, vacsora után pedig tombolán sorsoltunk ki mindenféle apróságot. Az éjfél is megvártuk együtt, azután meggyújtották a kis lámpásukat és útra keltek a falun keresztül.”¹³⁶

Idős korában nyári programjai közé tartozott – ugyancsak Bárczayéknál – az ifjúság számára rendezett mulatságon való részvétel. „A kertben volt tenispálya is. Ott rendezték a ... tenisz-zsúrokat nyaranként, minden csütörtökön. Ezekre rendszeresen eljöttek ... a Borsod falu másik végén lakó Szekrényessyék.”¹³⁷

Árpád mindvégig jó fizikummal rendelkezett. Közel a hetvenhez, rendszeresen lovagolt, utazott, vadászott és kerékpározott, s ha csak tehette kikocsizott birtokára. Még megérte számos, azonos korú rokona halálát, mikor 68 esztendősen, 1917. április 12-én, éjjel 11 órakor váratlanul meghalt,¹³⁸ melyre az ekkor tizenkét esztendőös Bárczay Róza így emlékezett: „1917 tavaszán nagy szomorúság ért minket. Meghalt Szekrényessy Árpád bácsi. Lehangelő tudat volt, hogy soha többé nem fogjuk látni.”¹³⁹

Két nap elteltével (április 15-én délután 3 órakor) megyei kiválóságok, s a Bódvavölgyi nemesség, valamint egyházi és társadalmi szervezetek képviselőiben, ravatalozták fel a kastély udvarán. Halála érzékenyen érintette az egyházat: „Kicsi egyházunkat nagy veszteség érte mert a megboldogult mindenben és mindenkor példászerűleg mozgította elő egyházunk jólétét – boldogulását a valódi szeretet, köztiszteletől körülövezetten – égő fátylaként világítva keresztény testvéreinknek, nemcsak jópéldáival, de tetteivel is... Ravatalára az egyház terhére vásárolt, elnöklő lelkész által az egyház nevében koszorút helyeztet”.¹⁴⁰ Lovas huszárak sorfala mellett – kellő pompával kísérték ki a Szekrényessy-sírkertbe.¹⁴¹ E családi kegyhely az egykori lepratemető helyén feküdt, melyet ma védett „Nemesi sírkert”-ként tart számon a város.

A temetkezési helyül kiszemelt terület megszerzésére vonatkozólag a következőkről tudósít az 1917-es borsodi református presbiteri jegyzőkönyv május 20-i bejegyzése: „székelyhídi Szekrényessy Berta úrnő – borsodi lakos a ref. egyház tulajdonát képező egyik temetőből, néhai fivére székelyhídi Szekrényessy Árpád volt főgondnok családja részére sírhelyül 126 nm területet kér engedélyezni és kijelölni, amelyért 200 koronát nemcsak, hogy felajánlott, de a presbitérium utólagos jóváhagyása reményében az egyház pénztárába be is fizetett, kéri a presbitériumot e tekintetben határozathozatalra.”¹⁴² Az egyházi vezető testület nem késlekedett a válasszal: „A presbitérium az egyházi törvény 43 § ban előírt névszerinti szavazás mellőzésével egyhangúlag határozatilag kimondja, miszerint saját részről a kért területet... engedélyezi, felkéri elnöklő lelkészt arra, hogy a sírhelyet kérelmező úrnővel együtt jelölje ki és kérelmező úrnőnek adja át.”¹⁴³

A lakóházakkal és a fűrészteleppel körülölelt területen Borsod három, egykor legjelentősebb – egymással rokon – nemesi családjának vannak itt önálló sírkertjei. A Ragályit időrendben a Szekrényessy, majd a Bárczay követi.

A Szekrényessy-sírkert kőoszlopos, kovácsoltvas kerítéses területén helyezték örök nyugalomra Szekrényessy Árpád földbirtokost. Egyszerűségében is elegáns fehér-márvány obeliszkjére testvérei a következő feliratot vésték: „Itt nyugszik székelyhídi Szekrényessy Árpád a vaskoronarend lovagja, a borsodi református egyház főgondnoka 1849–1917. Embertársainak szerető jó barátja volt, a közjónak önzetlen buzgó munkása. Áldott legyen emlékezete.”¹⁴⁴

Ragályi Tamás unokavejével Borsod utolsó jelentős feudális típusú földbirtokosa szállt sírba.

A nemesi sírkertek fennmaradásukat a kommunizmus idején a Bárczay-sírkertbe temetett szovjet katonáknak „köszönhették”. Több mint negyven esztendőn át „Hősi temető” néven tartotta számon a munkásmozgalmi kegyelet. A rendszerváltást követően

végül exhumálták a háborúban elesett oroszok földi maradványait, így a sírkert méltóképp visszakaphatta eredeti rendeltetését. Újra az egykori birtokos családok panteonja lett.

Székrenyessy Árpád halála érzékeny veszteségként érte a megyei közéletet, melyet jól mutat a Borsodmegyei Gazdasági Egyesület 1917. április 19-én tartott igazgatóválasztmányi üléséről készült jegyzőkönyv. „*Jelen vannak: Miklós Ödön elnök, Melczér László és Kohn Gábor alelnök, Bónis Bertalan, Ragályi Béla, Vladár Ervin stb. Elnök a megjelent igazgató választmányi tagokat üdvözli s az ülést megnyitja. A tárgysorozat előtt meleg szavakkal emlékezik meg Székrenyessy Árpád volt közigazgatási előadó és egyesületi tag haláláról, s indítványozza, hogy az igazgató választmány az elhalálozás feletti részvételének jegyzőkönyvben adjon kifejezést.*”¹⁴⁵

EMANCIPÁLT URADALOM

Az elárvult Székrenyessy-udvarház tulajdonosa immár a hatvanöt esztendőös Berta lett, ki a gazdálkodás és háztartásvezetés ránehezedő terheinek enyhítéseként maga mellé vette húgát, Bizellné Székrenyessy Margitot, s annak férjét. „*Berta néninél akkor már (ti. 1919-ben), régebben ott voltak húgák, Bizell Gyuláné, a férjével és leányával. Mind a hárman igen műveltek voltak és anyám (ti. Bárczay Lászlóné Kóczán Lilla) nagyon élvezte a társaságukat.*”¹⁴⁶

Az egykor tündöklő szépségű Székrenyessy Berta Pest egyik legjobb partiját ígérő leányának számított az 1860–70-es évek fordulóján. Atyja vagyona s befolyása volt a garancia minderre.

„*Hervadhatatlan érdemeket szerzett ... Székrenyessy József, aki ... a Császár- és Rudasfürdőt bérelte. Székrenyessy, aki hosszú éveken keresztül gazdája volt a nemzeti kaszinónak, meghitt embere az 1848. előtt is már szerepet játszott Széchenyi Istvánnak, Dessewffy Emilnek, széles ismeretségi körét kitűnően érvényesítette társadalmi úton. Télen az Úri-utcai házban levő szalonjában gyűjtötte össze az itthon lévő jelesek, nyáron pedig a Császár-fürdő platánjai alatt.*

A platánok! – minden vidéki leány vágyainak ez volt akkor az utópiája és kalásztermő Alföldünk, az erdős, lankás Cserhát, a kincses hegyoldallal dicsekvő felvidék, csak úgy ontotta a gentryt, amely a medárdusi vásárra mind tömegesen jött nyaralni Pestre – a Császárfürdőbe. Nem is volt sikkes gavallér, aki nem itt rendezte a bálakat és a Hölgyfutárt rongyosra tépték a kisasszonyok, úgy kapkodták egymás kezéből, hogy a báli referendákat olvassák.”¹⁴⁷

Berta lánykora ilyen közegben telt. A híres Székrenyessy szalonba bejáratos volt atyja barátja, a Lánchíd-építő Clark Ádám révén, az angol intelligencia is. Ezen estélyi alkalmak egyikén ismerkedett össze egy fiatal, jóképű angol nemessel, ki mint ausztráliai vasútépítő mérnök volt hazánkon átutazó. A kölcsönös szimpátiából idővel eljegyzés lett, azonban a fiatal férfit végleg elnyelte az ausztráliai ősvadon. Berta ezután számtalan kérője ellenére is pártában maradt, s az 1890-es években végleg Borsodra költözött.

Magas, vékony nő volt, s mindig szűk fekete ódivatú ruhákban járt, „*a haját úgy viselte, mint Erzsébet királyné*”,¹⁴⁸ koszorúba fonva, mely cseppet sem volt ősz. Természetre vidám, bohém lelkialkat.

Balajton, Ragályiéknál minden vasárnap megjelent, hol különösen is a vele egykorú Ragályi Bélánéval tartott jó kapcsolatot. Egy ilyen alkalommal, ebéd után Berta – kissé szórakozottan – szénporos szelencéjébe fűjt, minek következtében – a Ragályi és Koós gyerekek nagy derültségére – egész arca fekete lett.¹⁴⁹

Borsodon a falusiak emlékezete mindmáig mint közvetlen, bohém embert tartja számon. Ha csak tehette kesztyűs kezéből kockacukorral kínálta a falusi gyerekeket, s ha fogytán volt az édesség, négyfelé vágva osztogatta tovább.¹⁵⁰ Kis kétüléssel homokfutóját – Árpád halála óta a hintó a kocsiszínből rozsdásodott – maga hajtva járta a környéket. Római katolikus lévén, vasárnaponként Edelénybe járt misére.

Berta, ki még negyvenéves korában is el-ellátogatott a pesti Lechner-féle rajziskolába, előszeretettel és ügyesen használta az ecsetet és ceruzát. Borsodon a kisszaloni képei között megtalálható volt anyjáról készített olaj-vászon mellképe (47x32 cm-es), de a konyha díszítéséül – unokahúgának ötletadójaként – láthatók voltak tányérra festett árnyképei, 1892-ből.

A Bizellekkel, – főként külön sógórával – eltérő lelkialkatuk miatt, némelykor nehezebben értett szót.¹⁵¹ „Szekrényessy Margit 1874-ben ment nőül Bizell Gyulához, ki ... Wien-ben végezte tanulmányait a technikán, majd elvégezte a Wien melletti Mariabrunnben levő erdészeti akadémiát és az első erdőmérnökök egyike volt, kik Magyarországon felmérték a nagyobb hitbizományi és városi erdőuradalmakat és elkészítették az üzemterveket. Férjével megismerte Erdélyt, Dunántúlt a felvidéket és nagy magyar érzését is átvitte, hogy az 1881-ben megszerezte magyar állampolgárságot ... és végleg Magyarországon telepedett le.”¹⁵²

Az udvarház új tulajdonosa, a Szekrényessy leszármazott Bizell Margit (1879–1943) 1940-ben (Bp. a szerző tulajdona)

Maga a Bizell család francia nemesi család, mely a forradalom idején menekült Ausztriába. Bisell Lipót, ki hg. Eszterházy gránátos őrmestere volt, Bécsben telepedett le. Fia, Ferenc már a császár személyes hírvivője,¹⁵³ kitől futárt ábrázoló aranszobrot kap ajándékkul, mely mint becses relikvia az udvarház szalonját díszítette. Bizell Ferenc és Barenthali Praxa Anna egyetlen gyermeke volt az erdőmérnök-főerdész Gyula, kinek Szekrényessy Margittól két lánya és négy fia született.

A Borsodra került Bizell Gyuláról unokaöccse, Császár Ernő ad kitűnő jellemzést: „... kétségen kívül kiváló erdőmérnök, ... Tanult, művelt és jómodorú úriember volt, de bizonyos dolgokban igen bogaras. Szegény árva fiú létére a maga erejével szerezte meg az erdészdiplomát, fiaitól is azt követelte, hogy minél előbb éljenek meg a saját erejükből. Ennek a hóbortos törekvésének meg is lettek a szomorú következményei. ... Bizelleknek szomorú sors jutott osztályrészül. ... a fiúk mind fiatalon haltak el, sőt három erőszakos halállal. Odo (1874–1930), a legidősebb, nagy erős legény...”¹⁵⁴ „...Ritka gyors felfogású

gyerek volt, ki azonban ideges, szeszélyes és összeférhetetlen természete következtében végtelen sok gondot okozott szüleinek. ... Amibe bele kezdett mindenben gyorsan szép eredményeket ért el, de semmi mellett kitartani nem tudott.”¹⁵⁵ 1906-ban Ausztráliába ment ki, ahol „Roppant ügyes volt az artézi kutak furásánál, de dolgozott az ezüstbányákban is, mint mérnök és sok éven át Queenslandban a vasútépítésnél. ... színes élete

volt, a magaslatoctól, a mélységekig és anyjának irt austrál levelei irodalmi értékkel bírnak.”¹⁵⁶

„Bátor, a második, derék fiú volt, s iskolái végeztével a pozsonyi diószegi cukorgyárban hivatalnokoskodott, de húsz és egy néhány éves korában vonat gázolta el. Margit volt a harmadik, komoly, művelt és csinos lány. Rajztanári oklevelet szerzett és a Csalogány utcai tanítóképzőben kapott állást...”¹⁵⁷

„A negyedik ... Béla (1880–1914) is jóravaló ember volt. Katonai pályára lépett és mint vezérkari százados esett el az első világháborúban, egy fiatal özvegyet és egy kis leányt hagyva maga után. Gyula a legkisebb egészen fiatal korában főbe lőtte magát.”¹⁵⁸

Bizelléknél 1917-re hat gyerekből mindössze, a pártában maradt Margit – ki állítólag a gyermekkori fekete himlőtől elcsúfított arca miatt nem ment férjhez¹⁵⁹ – és az iszákosossá züllött, erőszakos természetű Odo élt csupán.

Székrenyessy Árpád röviddel az első világháborús nagy összeomlás előtt halt meg. Kimaradt mindabból a tragédiából, mely legsúlyosabban Magyarországot sújtotta, a Tanácsköztársaság néven hírhedtté vált első kommunista diktatúrával és az azt követő trianoni békediktátummal.

Még a nagyszágos úr életében jelei mutatkoztak a háborúnak. A nagyszámú gazdasági cseléd frontszolgálatával csökkent munkaerőt rövidesen a Borsodra került orosz hadifoglyokkal pótolták.¹⁶⁰

Románia hadba lépésével – melynek nyíltan Erdély erőszakos megszerzése volt a célja – kissé nehezedett a gazdasági helyzet, minek következtében nem lehetett petróleumot kapni.¹⁶¹

A háború befejeződése után féltő aggodalommal figyelte mindenki az eseményeket. Ebben a vészterhes, zavaros időben ragadták magukhoz Kun Béla és elszánt proletárjai a hatalmat.

Borsodon ebből kezdetben csupán annyi volt érzékelhető, hogy kötelezővé tették a vörös gomb viselését a férfiak sapkáján. A faluban pusztán a gazdasági cselédek tettek ennek eleget, de templomba menet ők is levették.¹⁶²

1919 áprilisában egy zsidó fiú irányítása mellett két uradalmi dohánykertész, mint a „falusi direktorium” tagjai, végigjárták a Bárczay és Székrenyessy-udvarházakat és számba vették a készpénz összegét.¹⁶³

Időközben hírek röppentek fel az intervenció cseh csapatok közeledéséről, kik nem akartak kimaradni Magyarország feldarabolásából. Polonkayéknál Szendrőládon egy fiatal hadnagy lett embereivel elszállásolva, ki miként sok jobboldali, azaz fehér tiszt automatikusan átkerült a Kun Béla-féle Vörös Hadseregbe. Ők magukat szellemesen csak hónapos retekhez hasonlították, mely kívül vörös, de belül fehér.¹⁶⁴

1919. április közepe táján Miskolc térségébe húzódott a románok elől visszavonuló székely hadosztály. Végül a hónap folyamán megérkeztek – a megszálló és egyben a vöröshatalom ellen harcoló – csehek, melyről a szomszéd birtokos leány, Bárczay Róza így tudósít: „Egy reggel borongós, nedves időben kint álltunk a kapuban. Az utcán nagy nyon ellenséges szemmel, a vörös hadsereg, a tanácsköztársaság ellen harcoltak.”¹⁶⁵ A két szembenálló fél között 1919. április 30.-án került sor kisebb összecsapásra: „...vagy három golyó süvített el...lövéseket a vörösök páncélvonata küldte. A cseh páncélvonat is elébe ment lövöldözni...Délután Berta néninél voltunk. Mondta, hogy az egyik ágyúgolyó az ő kertje mellett egy útra esett le és föl is robbant. Egy a temetőbe, egy az egyik kertbe, egy a Bódvába és egy az útra esett. De ezek nem robbantak föl”.¹⁶⁶

Mi érték volt célszerűnek látszott biztos helyre rejteni. Ennek szellemében cseledett Székrenyessy Berta is, ki féltett aranyait, ezüstjeit a park egy fájának tövébe ásta

el, úgy hogy a földbe rejtett batyu végére kötelet erősített, melynek másik végét a fa törzsére kötötte. A bohém Berta ezen naiv cselekedete később szájról szájra járt, mint anekdota.¹⁶⁷

Bárczayék, kik elmenekültek a cseh katonák jövelekor, komoly anyagi veszteséget szenvedtek: „*A csehek minden könnyen mozdítható dolgot elvittek, ezüstöt, porcelánt, ruhafélét.*”¹⁶⁸

Május 20-án miskolci menekülő ismerősök érkeztek a Szekrényessy-udvarházba, kik azon szomorú hírről jöttek, hogy a vörösök megszállták a várost.¹⁶⁹ A frontok és „színek” váltakozása a szendrői bíró komoly feladat elé állította. Lányával hol fehér, hol vörös lobogót tüzetett ki.¹⁷⁰ Végül Kun Béla bolsevikjei tartósabban berendezkedtek.

A Szekrényessy-birtokot – szerencsére egybefüggő egészben – orosz típusú állami gazdasággá változtatták. Ennek „előnye”, hogy az állatállomány, szerszám és gabonakészlet egyben maradt, s csak a zsirt – mely a falusiak legfőbb fogyóeszköze volt – lopták el az utolsó cseppig.¹⁷¹

Ekkorra már a vasúti közlekedés megbénult, de rövidesen a hadi helyzet is változott, s leáldozott a bolsevikok vörös csillaga. Edelényben a legfőbb kommunistákat megverték, de egyéb atrocitás nem történt, lassan helyreállt a rend.¹⁷²

Nyaranta folytatódottak a fürdőzések, télen a korcsolyázások, s egyébkor a szokott társas összejövetelek, a karácsony és a szilveszter, mígnem: „*Az 1928-as esztendő szomorúan kezdődött. Szilveszter estéjét együtt töltöttük Ragályiékkel és Koósékkal. Szekrényessy Berta néniék is meg voltak hívva, de egyszer csak üzentek, hogy nem jön, mert beteg lett, szélhűdés. Az orvos, akit elhívtak hazamenet beszólt hozzánk és mondta, hogy a felgyógyuláshoz nincs semmi remény. Természetesen szomorúságra változott a szilveszter esti hangulat. Néhány nap múlva csakugyan meghalt.*”¹⁷³

1928. január 5-én, 76 évesen követte Árpád bátyját. Temetésére január 7-én került sor a családi sírkertben.¹⁷⁴ Halála előtt külön gondolt örökösire, Bónis Aladárnéra, kinek egyik közös ősük ékszerét hagyta,¹⁷⁵ másod-unokatestvérére, Császárné Pikéthy Etelkára pedig készpénzben ezer pengőt örökölt.¹⁷⁶ Kiemelten emlékezett meg néhai unokatestvére, Szekrényessy Nándor Károly fiáról – mely fiai révén egyébként is a Szekrényessy család továbbterjesztője –, rájuk a közös ős Szekrényessy-portrékat és egyik Szekrényessy özánya függőit hagyta.¹⁷⁷

Húga Bizellné Szekrényessy Margit ekkor már „*súlyosan beteg.*”¹⁷⁸ Halála évében, 1932-ben még rendezte feljegyzéseit, ugyanakkor naplói nagy részét megsemmisítte.¹⁷⁹

Fiatalabb asszony korában az irodalmi pályával is kacérkodott: „*írni a 90-es évek elején kezdett és noha nagy gyönyörűséget jelentett számára az írás, falusi háztartása és nagy családja nem engedték, hogy több időt szenteljen eme kedvtelésének és miután később színdarabokra tért át és azokat az akkori liberális kor frivolabb ízlése mellett nem sikerült érvényre juttatni, felhagyott teljesen az írással. Nagy műveltségű ritka szellemes bájos asszony volt, aki ismerte emlékezetébe zárta.*”¹⁸⁰

Szekrényessy Margit egyébiránt Bertához képest komoly természetű, visszahúzódozó lelkialkatú ember volt. A falusiak igazi úrinőnek tartották, „*igazi méltósága*”,¹⁸¹ ki kevésbé barátkozott a helyiekkel.

Idős korában lánya, Bizell Margit gondozta két barátnőjével, Ambrózy Margittal és Lehoczky Rózsával, kik közül az utóbbi huzamosabb ideig lent élt Borsodon, még mint Berta társalkodónője.

Margit, Kálmán bátyjához hasonlóan jó fizikumú, egészséges életvitelű ember volt, amolyan „*igazi sporthölgy*”.¹⁸²

Rendszeresen összejártak a rokon Bónis Aladár alispánékkal. Egy ízben a kis Bónis fiú, hogy Margitnak örömet szerezzen, Edelényből lóháton vitte kedvencét, egy szép érett görögdinnyét.¹⁸³

Élete utolsó éveit ágyhoz kötve töltötte, Lehoczky Rózsi és lánya ápolására utalva, míg végül valamennyi testvére közül továbbélve, hetvennyolc évesen halt meg a Szekrényessy-udvarházban. Férje után nyolc esztendővel került ki a családi sírkertbe.

Az udvarházat a Szekrényessy leszármazott, ötvenhárom esztendőös Bizell Margit „...megörökölvén Szekrényessy Árpádné borsodi birtokát oda vonult vissza gazdálkodni.”¹⁸⁴

Nem egyedül élt itt, a három barátnő együttesen végezte a falusi birtok irányítását. Atyjától örökölt szakértelemmel mintagazdaságot működtetett. Kitűnő jövedelmet jelentett számára az ún. tyúkházban lévő kétszáz szép fehér tyúk tojásának értékesítése.¹⁸⁵

Miként anyja, szívességéből angolul tanította a Bárczay gyerekeket és emellett rajzra is oktatta őket, szintűgy a gyakori vendég Bónis csemetéket.

A birtok majdani örököse, unokahúga és keresztlánya Bizell Alice (1914–1983) volt. Az ő eljegyzése idején vőlegénye dr. soborsini Forray Tibor (1910–?), s annak testvére Forray Irma Mária (1913–1996) tett látogatást a Szekrényessy-birtokon.¹⁸⁶

Néhai Forray Irma Mária (Bébi néni) – ki e sorok írójának jó ismerője és rokona – Habsburg Istvánné, Temesváry Paola (1967) magyar királyi hercegnének nagyanyja volt.

A Szekrényessy Árpád-féle birtok és udvarház sorsa végül másként alakult. Bizell Margit kora előre haladtával nem kívánt tovább a gazdálkodás gondjaival vesződni és 1940-ben az udvarházat a rokon Bóniséknak adta el.¹⁸⁷ A birtokot egy bizonyos Piklik József nevű miskolci ingatlanközvetítő közreműködésével tagosították és adták el.¹⁸⁸

A vevő tolcsvai Bónis Aladár, egykori főszolgabíró, 1928-tól alispán és felesége, Altorjay Ilona.

Bizell Margit a birtok eladási összegén, Budán az I. kerületi Karátsonyi utca 19. szám alatt vett szép elegáns lakást. A fennmaradó összeget a dunaszerdahelyi cukorgyár részvényeire váltotta be ill. két barátnőjével világ körüli utazást tett.¹⁸⁹

„VÖRÖS CSILLAG” BORSOD FELETT

Bónis kezelésében nem sokáig maradhatott a birtok. Magyarország 1944. március 19-i német megszállását követően az ország potenciális célpontja lett a szövetségesek támadásainak. A szovjet és német csapatok hadszíntérré változtatták az ország területét. Borsodra az első német egységek 1944. december közepe táján érkeztek és december 13-án délután három-négy óra tájban vonultak tovább.¹⁹⁰

A szovjetek elől visszavonuló német alakulatok, a váratlan orosz támadást megelőzendő két őrt küldtek fel a Szekrényessy-kastély tornyába, kik rövidesen észleltek a kukoricáson át a várdombra érkező két felderítő orosz katonát.¹⁹¹ A köztük keletkezett tűzpárbajban kölcsönösen egy-egy katonát vesztek.¹⁹²

Ekkor Istenhegy, Balajt, Borsodszirák felől egy századnyi magyar csendőr érkezett, kik löállást foglaltak el a várdomb magaslatán.¹⁹³ Rövidesen észlelték a délkeleti irányból, Szikszó, Lak, Hangács felől közeledő orosz alakulatokat, akiket tűz alá vettek.¹⁹⁴ A szovjetek válaszként eszeveszett golyózáport zúdítottak a várdombra, halott azonban egyik oldalon sem volt.¹⁹⁵

A helyi lakosok, hogy a falut kíméljék, a csendőrszázad parancsnokát – kiket közben a visszavonuló németek is hívtak – megkérték, hogy embereivel ne bocsátkozzon harcba az orosz túlerővel szemben.¹⁹⁶ A szovjetek közeledésétől megrettent észak-

borsodi lakosság, – legalább ötven ember – a Szekrényessy-kastély öreg boltozatos pincéjébe húzódott.¹⁹⁷ Itt érte őket az immár csendőrökkel kiegészült német alakulat híd-robbantása. Az irtóztató légnyomás a pincében kucorgó lakosokat a sarokba hajította.¹⁹⁸ Időközben a megérkező oroszok a Bódva innenső partján rekedtek és tűz alá vették a vízbe gázoló németek utóvédjét, kik közül ketten a megáradt Bódvába fulladtak, egyet pedig orosz golyó sebesített meg.¹⁹⁹ Ez utóbbi katonát egy borsodi család ápolta, de orosz fenyegetésre elárulták búvóhelyét. A szobába lépő orosz tiszt helyben agyonlőtte a szerencsétlent.²⁰⁰

A szovjet alakulatok a híd felrobbantása után jó egy hetet töltöttek a faluban. A pincébe rejtőző „lakosságot nyomorgatták”²⁰¹ mérhetetlen sok szenvedést okozva a helyieknek.

Kedvezőbbben alakult a sorsa azoknak a falubelieknek, kik az istenhegyi Szekrényessy-pince oltalmába húzódtak. Őket a megszálló orosz csapatok nem gyötörték meg.²⁰² December 20-a táján a férfiakat a Szekrényessy-kastély parkjába terelték, s kivágtak velük mintegy ötven sudár ősfenyőt, melyből, s a kocsislakás megbontott gerendáiból új hidat építettek a Bódván.²⁰³

Az udvarházban működő Vörös Csillag, utóbb Vörös Zászló Tsz táblája (fotó: a szerző)

A háború vége után, de különösen 1948-tól a „fordulat évétől” jelentős politikai átalakulás ment végbe Magyarországon. Negyven esztendőre hazánk a „népi demokrácia” foglya lett, létrejött a második kommunista diktatúra. A földbirtokokat államosították, de nem csak a nemesi eredetű birtokokat számolták fel, hanem a vállalkozó parasztság kisbirtokait is sztálinista eszközökkel kollektivizálták.

Az egykori Szekrényessy-udvarházból – melynek berendezése a Bónisok összes antik értékeivel együtt a háború sodrában „nyomtalanul” eltűnt – a szovjet típusú kollektivizálás egyik védbástyája lett. Itt rendezték be a helyi „Vörös Csillag” Termelőszövetkezet irodáját. Az egykori kultúrcentrum – ami némelykor országos jelentőségű eszmék bölcsője, hazai kiválóságok s megyei jelesek találkozóhelye – méltatlan sorsra jutott.

Falai között Sztálin hazai tanítványai álmodtak „boldog jövőt”, élezték az „osztályellentéteket” s buzdítottak sztahanovi teljesítményekre.

Prókai István a tsz első elnöke teljesítette be az ősparkon esett háborús károkat,

mikor kivágta a még meglévő fákat s a Bódva partján őrt álló jegenyéket.²⁰⁴ A hajdankor dicsőségére ma már csupán két ódon fenyő emlékeztet.

Így enyészett el az udvarház gyönyörű díszparkja, különleges növényei hozzáértő kezek híján pusztultak el, szökőkútját vályúnak használták, kőpadjait összetörték. A szocialista realizmustól távoli, antik témájú kőszobra „osztályidegenné” lett. Sétautjait mindenhol gyom verte fel.

Az épületet is elhanyagolták, felújításokat nem végeztek az évszázados falakon, a torony szép 19. századi öntöttvas csigalépcsőjét pedig egyik mozgalmi téveszember „privatizálta”²⁰⁵ épülő nyaralójába.

A rendszerváltással beköszöntő kedvezőbb politikai légkörben Bónis alispán lánya, tolcsvai Bónis Ilona (Babszi, 1911), a kissé kusza jogi helyzet következtében lemondott birtokigényéről.

Jelenleg hat-nyolc volt tsz-alkalmazott család lakja²⁰⁶ az épületeket, melyek meglehetősen rossz, méltatlan állapotban vannak. Az itt lakók, tévesen értelmezve e sorok írójának 1996. augusztus 22–23-i borsodi látogatását – kérését figyelmen kívül hagyva – két hónap elteltével az udvarház ódon tornyát lebontották.

Az egykori Ragályi–Szekrényessy udvarház megmentése, közcélokra történő felhasználása még várat magára. Az országos jelentőségű földvár tövében alkalmas lenne Ragályi Tamás személyén keresztül reprezentálni a reformkor nemzeti buzgalmát, s a Bódva-völgyi nemesség mindennapjainak bemutatásával felvillantani letűnt hétköznapijait.

JEGYZETEK

1. Kálvin téri református egyház irattára: Keresztelési anyakönyv, Szekrényessy Árpád, 1849. febr. 8.
2. Szekrényessy Árpád Bibliája, Pest 1857. Edelény Városi Könyvtár tulajdona Galydos Györgyné sz. Kelemen Erzsébet (1900–1997) adományából.
3. Hadtörténeti Levéltár, Szekrényessy Árpád tiszti törzsanyaga, 19.386.
4. Budapesti Zeneakadémia Irattára, Zenedei évkönyvek 1859–1864.
5. Hadtörténeti Levéltár, Szekrényessy Árpád tiszti törzsanyaga 19.386.
6. Magyar Tudományos Akadémia Kézirattár, Ms 5669/114, Császár Ernő: Visszapillantás a múltba I–II. Bp. 1949–50, kézzel írott, magyar nyelvű.
7. *Dr. Jalsoviczky Zoltánné sz. Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 4 p. (gépelt kézirat másolata)*
In: Szekrényessy család levéltára.
8. Hadtörténeti Levéltár, Szekrényessy Árpád tiszti törzsanyaga, 19.386.
9. Hadtörténeti Levéltár, Szekrényessy Árpád tiszti törzsanyaga, 19.386.
10. Hadtörténeti Levéltár, Szekrényessy Árpád tiszti törzsanyaga, 19.386.
11. Hadtörténeti Levéltár, Szekrényessy Árpád tiszti törzsanyaga, 19.386.
12. Hadtörténeti Levéltár, Szekrényessy Árpád tiszti törzsanyaga, 19.386.
13. Hadtörténeti Levéltár, Szekrényessy Árpád tiszti törzsanyaga, 19.386.
14. Hadtörténeti Levéltár, Szekrényessy Árpád tiszti törzsanyaga, 19.386.
15. Hadtörténeti Levéltár, Szekrényessy Árpád tiszti törzsanyaga, 19.386.
16. Hadtörténeti Levéltár, Szekrényessy Árpád tiszti törzsanyaga, 19.386.
17. Hadtörténeti Levéltár, Szekrényessy Árpád tiszti törzsanyaga, 19.386.
18. Hadtörténeti Levéltár, Szekrényessy Árpád tiszti törzsanyaga, 19.386.
19. Hadtörténeti Levéltár, Szekrényessy Árpád tiszti törzsanyaga, 19.386.
20. Hadtörténeti Levéltár, Szekrényessy Árpád tiszti törzsanyaga, 19.386.
21. Szekrényessy Margit (1854–1932) naplótöredéke 1905., 36 p. Kézzel írott, magyar nyelvű, másolata In: Szekrényessy család levéltára.
22. Magyar Országos Levéltár, Széchenyi család levéltára, Széchenyi István gyűjtemény P 626/2.
23. Magyar Országos Levéltár X szekció, Sajószentpéteri házassági anyakönyv, Szekrényessy Árpád 1875. június 7. A 1451.
24. Magyar Országos Levéltár X szekció, Sajószentpéteri házassági anyakönyv, Szekrényessy Árpád 1875. június 7. A 1451.
25. Hadtörténeti Levéltár, Szekrényessy Árpád tiszti törzsanyaga, 19.386.
26. Hadtörténeti Levéltár, Szekrényessy Árpád tiszti törzsanyaga, 19.386.
27. Hadtörténeti Levéltár, Szekrényessy Árpád tiszti törzsanyaga, 19.386.

28. Hadtörténeti Levéltár, Szekrényessy Árpád tiszti törzsanyaga, 19.386.
29. Hadtörténeti Levéltár, Szekrényessy Árpád tiszti törzsanyaga, 19.386.
30. Hadtörténeti Levéltár, Szekrényessy Árpád tiszti törzsanyaga, 19.386.
31. Magyar Tudományos Akadémia Kézirattár, Ms 5669/114, Császár Ernő: Visszapillantás a múltba I–II. Bp. 1949–50, kézzel írott, magyar nyelvű.
32. Magyar Tudományos Akadémia Kézirattár, Ms 5669/114, Császár Ernő: Visszapillantás a múltba I–II. Bp. 1949–50, kézzel írott, magyar nyelvű.
33. Anonymus: Gesta Hungarorum 18. fejezet, Szabó–Fejérpataky 1892. 24 p.
34. Nyilas Ilona: Ragályi Tamás. Bölcsészdoktori értekezés, Miskolc 1934. 11 p.
35. Nyilas Ilona: Ragályi Tamás. Bölcsészdoktori értekezés, Miskolc 1934. 27 p.
36. Nyilas Ilona: Ragályi Tamás. Bölcsészdoktori értekezés, Miskolc 1934. 11 p.
37. Magyar Tudományos Akadémia Kézirattár, Ms 5669/114, Császár Ernő: Visszapillantás a múltba I–II. Bp. 1949–50, kézzel írott, magyar nyelvű.
38. Magyar Tudományos Akadémia Kézirattár, Ms 5669/114, Császár Ernő: Visszapillantás a múltba I–II. Bp. 1949–50, kézzel írott, magyar nyelvű.
39. Szekrényessy Margit (1854–1932) naplótöredéke 1905., 34–35 p.p. Kézzel írott, magyar nyelvű, másolata In. Szekrényessy család levéltára
40. Szinyei József: Magyar írók élete és munkái XIII. kötet, 621–622 p.p. Hornyánszky Viktor Bp. 1909.
41. Szinyei József: Magyar írók élete és munkái XIII. kötet, 621–622 p.p. Hornyánszky Viktor Bp. 1909.
42. Dr. Jalsoviczky Zoltánné Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 6 p. (gépelt kézirat másolata) In. Szekrényessy család levéltára.
43. Dr. Jalsoviczky Zoltánné Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 6 p. (gépelt kézirat másolata) In. Szekrényessy család levéltára.
44. Magyar Tudományos Akadémia Kézirattár, Ms 5669/114, Császár Ernő: Visszapillantás a múltba I–II. Bp. 1949–50, kézzel írott, magyar nyelvű.
45. Magyar Országos Levéltár, Kisebb családi fondok, Szilassy család levéltára. Szekrényessy Józsefné sz. Slachta Etelka levele Szilassy György Pest megyei szolgabírónak, 1865. március 15. Kézzel írott, magyar nyelvű.
46. Magyar Országos Levéltár, Kisebb családi fondok, Szilassy család levéltára. Szekrényessy Józsefné sz. Slachta Etelka levele Szilassy György Pest megyei szolgabírónak, 1865. március 15. Kézzel írott, magyar nyelvű.
47. Dr. Jósáné sz. tolcsvai Bónis Ilona (1911) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Bp. 1997. nov. 14.
48. Dr. Jalsoviczky Zoltánné, Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 6 p. (gépelt kézirat másolata) In. Szekrényessy család levéltára.
49. Veresné Gyömbér Julianna (1910) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod 2000. március 22.
50. Fazekas Imre (1911) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod 2000. március 22.
51. Fazekas Imre (1911) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod 2000. március 22.
52. Tóbiás Pálné (1925) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod 2000. március 22.
53. Veresné Gyömbér Julianna (1910) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod 2000. március 22.
54. Galydosné Kelemen Erzsébet (1900) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod 1996. aug. 23.
55. Veresné Gyömbér Julianna (1910) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod 2000. március 22.
56. Veresné Gyömbér Julianna (1910) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod 2000. március 22.
57. Veresné Gyömbér Julianna (1910) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod 2000. március 22.
58. Veresné Gyömbér Julianna (1910) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod 2000. március 22.
59. Veresné Gyömbér Julianna (1910) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod 2000. március 22.
60. Veresné Gyömbér Julianna (1910) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod 2000. március 22.
61. Fazekas Imre (1911) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod 2000. március 22.
62. Galydosné Kelemen Erzsébet (1900) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod 1996. aug. 23.
63. Borsodi Református Egyház Irattára, presbiteri gyűlés jegyzőkönyve, 1884. március 30. 72 p.
64. Fazekas Imre (1911) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod 2000. március 22.
65. Galydosné Kelemen Erzsébet (1900) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod 1996. aug. 23.
66. Fazekas Imre (1911) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod 2000. március 22.
67. Borsodvármegye Hivatalos Lapja 1911. október 26.
68. Borsodi Református Egyház Irattára, egyházi adófükönyv, 1910. év, Szekrényessy Árpád
69. Borsodi Református Egyház Irattára, egyházi adófükönyv, 1911. év, Szekrényessy Árpád
70. Magyar Tudományos Akadémia Kézirattár, Ms 5669/114, Császár Ernő: Visszapillantás a múltba I–II. Bp. 1949–50, kézzel írott, magyar nyelvű.
71. Veresné Gyömbér Julianna (1910) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod 2000. március 22.

72. Fazekas Imre (1911) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod 2000. március 22.
73. Dr. Sági Vilmos (szerk.): Edelény múltjából 205 p. Edelény 1973.
74. Dr. Sági Vilmos (szerk.): Edelény múltjából 200 p. Edelény 1973.
75. Dr. Sági Vilmos (szerk.): Edelény múltjából 200 p. Edelény 1973.
76. Magyar Tudományos Akadémia Kézirattár, Ms 5669/114, Császár Ernő: Visszapillantás a múltba I–II. Bp. 1949–50, kézzel írott, magyar nyelvű.
77. Magyar Tudományos Akadémia Kézirattár, Ms 5669/114, Császár Ernő: Visszapillantás a múltba I–II. Bp. 1949–50, kézzel írott, magyar nyelvű.
78. Dr. Jalsoviczky Zoltánné, Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 1p. (gépelt kézirat másolata) In. Szekrényessy család levéltára.
79. Dr. Jalsoviczky Zoltánné, Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 1p. (gépelt kézirat másolata) In. Szekrényessy család levéltára.
80. lévai Koós Béla visszaemlékezése nyomán, Bp. 1996. augusztus 26.
81. lévai Koós Béla visszaemlékezése nyomán, Bp. 1996. augusztus 26.
82. lévai Koós Béla visszaemlékezése nyomán, Bp. 1996. augusztus 26.
83. Dr. Jalsoviczky Zoltánné, Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 5–6 p. p. gépelt kézirat másolata In. Szekrényessy család levéltára.
84. Dr. Jalsoviczky Zoltánné, Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 23 p. gépelt kézirat másolata, In. Szekrényessy család levéltára.
85. Magyar Tudományos Akadémia Kézirattár, Ms 5669/114, Császár Ernő: Visszapillantás a múltba I–II. Bp. 1949–50, kézzel írott, magyar nyelvű.
86. Magyar Tudományos Akadémia Kézirattár, Ms 5669/114, Császár Ernő: Visszapillantás a múltba I–II. Bp. 1949–50, kézzel írott, magyar nyelvű.
87. bárcai Bárczay Róza naplója 1922. július 28. , 27 p. gépelt kézirat másolata, magyar nyelvű In. Szekrényessy család levéltára.
88. losonci Lossonczy Tamás (1904) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Bp. 1999. augusztus 27.
89. Székér Istvánné szóbeli visszaemlékezése nyomán, Bp. 1997. november 18.
90. Szekrényessy Kálmán: Fél évszázad harcterepeken (vers) In. Ország–Világ 39. sz. 518 p. 1916. szeptember 24.
91. Dr. Jalsoviczky Zoltánné, Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 4p. gépelt kézirat másolata, In. Szekrényessy család levéltára.
92. Dr. Jalsoviczky Zoltánné, Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 2p. gépelt kézirat másolata, In. Szekrényessy család levéltára.
93. Dr. Jalsoviczky Zoltánné, Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 15p. gépelt kézirat másolata, In. Szekrényessy család levéltára.
94. Bizell Margit naplója III. kötet 1894. január 24. 34–36 p. kézzel írott magyar–német nyelvű másolat In. Szekrényessy család levéltára.
95. Dr. Szentiványiné sz. csikszentsimoni Lakatos Mária szóbeli visszaemlékezése nyomán, Bp. 1998.
96. Dr. Jalsoviczky Zoltánné, Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 2 p. gépelt kézirat másolata, In. Szekrényessy család levéltára.
97. Bizell Margit naplója I. kötet 1888. május 15. 3 p. kézzel írott magyar–német nyelvű másolata, In. Szekrényessy család levéltára.
98. Dr. Szekrényessy Margit szóbeli visszaemlékezése nyomán, Makó 1998. február 18.
99. Bizell Margit naplója I. kötet 1888. május 14. 5 p. kézzel írott magyar–német nyelvű másolata, In. Szekrényessy család levéltára.
100. Bizell Margit naplója III. kötet 1894. május 31. 159 p. kézzel írott magyar–német nyelvű másolat In. Szekrényessy család levéltára.
101. Bizell Margit naplója III. kötet 1894. június 1. 160–161 pp. kézzel írott magyar–német nyelvű másolat In. Szekrényessy család levéltára.
102. Bizell Margit naplója III. kötet 1894. június 3. 162–163 pp. kézzel írott magyar–német nyelvű másolat In. Szekrényessy család levéltára.
103. Bizell Margit naplója III. kötet 1894. május 11. 137 p. kézzel írott magyar–német nyelvű másolat In. Szekrényessy család levéltára.
104. Bizell Margit naplója III. kötet 1894. május 11. 92–93 pp. kézzel írott magyar–német nyelvű másolat In. Szekrényessy család levéltára.
105. Bizell Margit naplója III. kötet 1894. május 11. 95 p. kézzel írott magyar–német nyelvű másolat In. Szekrényessy család levéltára.
106. Bizell Margit naplója III. kötet 1894. május 11. 96 p. kézzel írott magyar–német nyelvű másolat In. Szekrényessy család levéltára.

107. Magyar Tudományos Akadémia Kézirattár, Ms 5669/114, Császár Ernő: Visszapillantás a múltba I–II. Bp. 1949–50, kézzel írott, magyar nyelvű.
108. Dr. Sági Vilmos (szerk.): Edelény múltjából 194 p. Edelény 1973.
109. Tiszti czim és névtár, Bp. 1895.
110. Tiszti czim és névtár, Bp. 1896.
111. Tiszti czim és névtár, Bp. 1908.
112. Tiszti czim és névtár, Bp. 1912.
113. Országos Széchenyi Könyvtár, Aprónyomtatványtár, Szekrényessy Árpád gyászjelentése 1917.
- április 13. Klein és Ludvig nyomda, Miskolc.
114. Magyar Tudományos Akadémia Kézirattár, Gulyás Pál: Magyar írók élete és munkái (hagyaték), kézzel írott, magyar nyelvű.
115. Szekrényessy Kálmán előfizetési felhívása, Sport, Bp. 1883. 1. évf. 1. sz.
116. Borsodvármegye Hivatalos Lapja, 298 p. 1906. október 11.
117. Tiszti czim és névtár, Bp. 1909. Szekrényessy Árpád
118. Borsodi Református Egyház Irattára, presbiteri gyűlés jegyzőkönyve, 1909. augusztus 22. 83 p.
119. Borsodi Református Egyház Irattára, tanácsgyűlési jegyzőkönyv 1883. év 69 p.
120. Országos Széchenyi Könyvtár, Aprónyomtatványtár, Szekrényessy Árpád gyászjelentése 1917.
- április 13. Klein és Ludvig nyomda, Miskolc.
121. Borsodi Református Egyház Irattára, presbiteri gyűlés jegyzőkönyve 1889. szeptember 8.
122. Borsodi Református Egyház Irattára, presbiteri gyűlés jegyzőkönyve, 1906. május 27. 75–76 p. p.
123. Borsodi Református Egyház Irattára, presbiteri gyűlés jegyzőkönyve, 1906. május 27. 75–76 p. p.
124. Borsodi Református Egyház Irattára, presbiteri gyűlés jegyzőkönyve, 1911. július 2. 94 p.
125. Borsodi Református Egyház Irattára, presbiteri gyűlés jegyzőkönyve, 1895. május. 29 9. p., ill. 1897. augusztus 1. 27 p.
126. Borsodi Református Egyház Irattára, egyházi adó befizetési napló, 1893. január 21. 106 p.
127. Borsodi Református Egyház Irattára, presbiteri gyűlés jegyzőkönyve, 1907. március 3. 77–78 p. p.
128. Magyarország története 1848–1890 (főszerk. Kovács Endre) Akadémiai, Bp. 1979. 6/2 k. 967 p.
129. A borsodi református templom emléktáblája, 1906 után.
130. Galydos Györgyné sz. Kelemen Erzsébet (1900–1997) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod, 1996. augusztus 23.
131. Országos Széchenyi Könyvtár, Aprónyomtatványtár, Szekrényessy Árpád gyászjelentése 1917.
- április 13. Klein és Ludvig nyomda, Miskolc.
132. Galydos Györgyné sz. Kelemen Erzsébet (1900–1997) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod, 1996. augusztus 23.
133. Jalsoviczky Zoltánné sz. Bárczay Róza szóbeli visszaemlékezése nyomán.
134. Ötvös Bálintné (1942) „gyűjtése” nyomán, Borsod 1997. december 9.
135. lévai Koós Béla visszaemlékezése nyomán, Bp. 1996. augusztus 26.
136. Dr. Jalsoviczky Zoltánné, Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 4–5 pp. gépelt kézirat másolata In. Szekrényessy család levéltára.
137. Dr. Jalsoviczky Zoltánné, Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 1 p. gépelt kézirat másolata In. Szekrényessy család levéltára.
138. Országos Széchenyi Könyvtár, Aprónyomtatványtár, Szekrényessy Árpád gyászjelentése 1917.
- április 13. Klein és Ludvig nyomda, Miskolc.
139. Dr. Jalsoviczky Zoltánné, Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 6p. gépelt kézirat másolata In. Szekrényessy család levéltára.
140. Borsodi Református Egyház Irattára, presbiteri gyűlés jegyzőkönyve, 1917. május 20. 159 p.
141. Galydos Györgyné sz. Kelemen Erzsébet (1900–1997) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod, 1996. augusztus 23.
142. Borsodi Református Egyház Irattára, presbiteri gyűlés jegyzőkönyve, 1917. május 20. 160 p.
143. Borsodi Református Egyház Irattára, presbiteri gyűlés jegyzőkönyve, 1917. május 20. 161 p.
144. Szekrényessy Árpád márvány obeliszkje, Borsod, Szekrényessy sarkert 1917.
145. Egyesületi Értesítő XVI. évf. 5. sz. 19 p., 1917. május 1.
146. Dr. Jalsoviczky Zoltánné, Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 12 p. gépelt kézirat másolata In. Szekrényessy család levéltára.
147. gr. Vay Sándor: Régi magyar társasélet II. kötet (Nyári mulatságok régen), 459–465 p.p. Bp. é. n.
148. Horváth Márkné sz. Ragályi Róza (1910) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Bp. 1996. aug. 25.
149. Horváth Márkné sz. Ragályi Róza (1910) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Bp. 1996. aug. 25.
150. Ötvös Bálintné (1942) „gyűjtése” nyomán, Borsod, 1997. december 9.
151. Horváth Márkné sz. Ragályi Róza (1910) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Bp. 1996. aug. 25.

152. Országos Széchenyi Könyvtár Kézirattár 36/1260, Bizell Margit levele Gulyás Pálnak, kézzel írott, magyar nyelvű.
153. Szekrényessy család levéltára (magángyűjtemény), Bizell családfa, készítette Dr. Forray Tibor.
154. Magyar Tudományos Akadémia Kézirattár, Ms 5669/114, Császár Ernő: Visszapillantás a múltba II. kötet 122–123 p.p. Bp. 1949–50, kézzel írott, magyar nyelvű.
155. Országos Széchenyi Könyvtár Kézirattár 36/1260, Bizell Margit levele Gulyás Pálnak, kézzel írott, magyar nyelvű.
156. Országos Széchenyi Könyvtár Kézirattár 36/1260, Bizell Margit levele Gulyás Pálnak, kézzel írott, magyar nyelvű.
157. Magyar Tudományos Akadémia Kézirattár, Ms 5669/114, Császár Ernő: Visszapillantás a múltba II. kötet 122–123 p.p. Bp. 1949–50, kézzel írott, magyar nyelvű.
158. Magyar Tudományos Akadémia Kézirattár, Ms 5669/114, Császár Ernő: Visszapillantás a múltba II. kötet 122–123 p.p. Bp. 1949–50, kézzel írott, magyar nyelvű.
159. Dr. Machayné sz. soborsini Forray Zsuzsanna (1940) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Bp. 1997. november 27.
160. Dr. Jalsoviczky Zoltánné, Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 6 p. gépelt kézirat másolata In. Szekrényessy család levéltára.
161. Dr. Jalsoviczky Zoltánné, Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 6 p. gépelt kézirat másolata In. Szekrényessy család levéltára.
162. Dr. Jalsoviczky Zoltánné, Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 8–9 p.p. gépelt kézirat másolata In. Szekrényessy család levéltára.
163. Dr. Jalsoviczky Zoltánné, Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 9 p. gépelt kézirat másolata In. Szekrényessy család levéltára.
164. Dr. Jalsoviczky Zoltánné, Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 9 p. gépelt kézirat másolata In. Szekrényessy család levéltára.
165. Dr. Jalsoviczky Zoltánné, Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 9 p. gépelt kézirat másolata In. Szekrényessy család levéltára.
166. Bárczay Róza naplója, 1919. április 30. 5p. géppel írott, magyar nyelvű, másolata In. Szekrényessy család levéltára
167. Székér István szóbeli visszaemlékezése nyomán, Bp. 1997. november 18.
168. Dr. Jalsoviczky Zoltánné, Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 10 p. gépelt kézirat másolata In. Szekrényessy család levéltára.
169. Dr. Jalsoviczky Zoltánné, Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 9 p. gépelt kézirat másolata In. Szekrényessy család levéltára.
170. Dr. Jalsoviczky Zoltánné, Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 9 p. gépelt kézirat másolata In. Szekrényessy család levéltára.
171. Dr. Jalsoviczky Zoltánné, Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 11 p. gépelt kézirat másolata In. Szekrényessy család levéltára.
172. Dr. Jalsoviczky Zoltánné, Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 11 p. gépelt kézirat másolata In. Szekrényessy család levéltára.
173. Dr. Jalsoviczky Zoltánné, Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 29 p. gépelt kézirat másolata In. Szekrényessy család levéltára.
174. Szekrényessy család levéltára (magángyűjtemény), Szekrényessy Berta gyászjelentése 1928. január 5., h.n.
175. Dr. Jósáné sz. tolcsvai Bónis Ilona (1911) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Bp. 1997. nov. 14.
176. Magyar Tudományos Akadémia Kézirattár, Ms 5669/114, Császár Ernő: Visszapillantás a múltba II. kötet 182 p. Bp. 1949–50, kézzel írott, magyar nyelvű.
177. tornai Deseő Zoltánné sz. Szekrényessy Katalin (1909) szóbeli visszaemlékezése nyomán Bp. 1987.
178. Szekrényessy család levéltára (magángyűjtemény), Szekrényessy Berta gyászjelentése 1928. január 5., h.n.
179. Szekrényessy Margit (1854–1932) naplótöredéke, 1 p. Borsod, 1925. március 23. Kézzel írott, magyar nyelvű.
180. Horváth Márkné sz. Ragályi Róza (1910) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Bp. 1996. aug. 25.
181. Ötvös Bálintné (1942) „gyűjtése” nyomán, Borsod, 1997. december 9.
182. Dr. Jósáné sz. tolcsvai Bónis Ilona (1911) szóbeli visszaemlékezése nyomán Bp. 1997. nov. 14.
183. Dr. Jósáné sz. tolcsvai Bónis Ilona (1911) szóbeli visszaemlékezése nyomán Bp. 1997. nov. 14.
184. Magyar Tudományos Akadémia Kézirattár, Ms 5669/114, Császár Ernő: Visszapillantás a múltba II. kötet 122–123 p.p. Bp. 1949–50, kézzel írott, magyar nyelvű.
185. Ötvös Bálintné (1942) „gyűjtése” nyomán, Borsod, 1997. december 9.

186. Dr. Rozinskiné sz. soborsini Forray Irma (1913–1996) szóbeli visszaemlékezése nyomán Bp. 1995. december 5.
187. Dr. Jósáné sz. tolcsvai Bónis Ilona (1911) szóbeli visszaemlékezése nyomán Bp. 1997. nov. 14.
188. Fazekas Imre (1911) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod 2000. március 22.
189. soborsini Forray Tibor (1943) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Bp. 1997.
190. Szarka István (1931) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod, 1997. november 16.
191. Szarka István (1931) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod, 1997. november 16.
192. Szarka István (1931) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod, 1997. november 16.
193. Szarka István (1931) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod, 1997. november 16.
194. Szarka István (1931) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod, 1997. november 16.
195. Szarka István (1931) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod, 1997. november 16.
196. Szarka István (1931) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod, 1997. november 16.
197. Szarka István (1931) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod, 1997. november 16.
198. Szarka István (1931) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod, 1997. november 16.
199. Szarka István (1931) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod, 1997. november 16.
200. Szarka István (1931) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod, 1997. november 16.
201. Szarka István (1931) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod, 1997. november 16.
202. Fazekas Imre (1911) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod, 2000. március 22.
203. Szarka István (1931) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod, 1997. november 16.
204. Ötvös Bálintné (1942) „gyűjtése” nyomán, Borsod 1997. december 9.
205. Ötvös Bálintné (1942) „gyűjtése” nyomán, Borsod 1997. december 9.
206. („lim-lom emberek”) Anonim helyi adatközlők, Borsod, 1996. augusztus 22–23.

GESCHICHTE EINES HERRENHOFES IN BORSOD – DAS LEBEN VON ÁRPÁD SZEKRÉNYESSY –

Während der Zeit der ungarischen Landnahme im 9. Jahrhundert erfolgte die Ansiedlung im Karpatenbecken entsprechend den Stämmen. Das Niederlassungsgebiet der die leitende Schicht der Gesellschaft bildenden 108 Stämme – aber besonders der Stammoberhäupter – bildete zugleich auch das Zentrum des örtlichen politischen und wirtschaftlichen Lebens.

Die Wiege des Komitates Borsod lag einst im winzigen Dorf Borsod des Bódvatales (heute Vorort der Stadt Edelény). Am Fuße der uralten Erd feste des namengebenden Fürsten Bors wirkte ab der frühen Periode des Feudalismus – als Zentrum des umliegenden Herrschaftsgutes – ein adeliger Herrenhof (curia nobilitaris).

Die hier vorliegende Studie versucht, sich auf authentische Quellen stützend die hier betriebenen spätf feudalen Wirtschaftsformen des 19. Jahrhunderts vorzustellen.

Wir erhalten Einblick in den provinziellen Alltag eines aus dem Mittelalter stammenden adeligen Herrenhauses und seiner Bewohner. Wir können durch die mehr als zehn Räume des aus dem Gemisch von Lehm und Stein errichteten Gebäudes gehen, angefangen bei der Klassiker der Antike bergenden Bibliothek über den Salon, der mit strahlenden barocken- und Rokoko-Verzierungen geschmückt ist, durch den Wintergarten mit tropischer Stimmung bis zum romantischen Turm. In unserer Vorstellung können wir im fünf Joch umfassenden – vom Fluß Bodva umgebenen - Ziergarten des Schlosses spazieren, den Springbrunnen mit den Goldfischen bewundern, das antike Steinbild und den sich unter den Spazierwegen erstreckenden, mit frischem Sand bestreuten Strand usw. Zur gleichen Zeit können wir aufgrund von Briefen, Tagebüchern und Memoiren aus erster Hand Informationen über das Leben der Gutsbesitzer, den Alltag der Adligen des Bódvatales, die zeremoniellen Jagden, das

Walderdbeerensuchen, das Fischen, das Baden, die Hauskonzerte, Windhund- und Pferderennen sowie über Komitatsversammlungen und über die in den Hauptstädten der zweizentrierten Österreich-Ungarischen Monarchie gefeierten Feste usw.

Wir werden mit der Führung des aus dem Mittelalter stammenden Gutes vertraut gemacht, lernen die Tätigkeit der Knechte und Mägde des Herrschaftsgutes kennen, nämlich den Alltag des Wagenmachers, des Schmiedes, des Müllers, des Meiers, des Wildhüters, des Forstaufsehers, des Tabakgärtners, des Gutarbeiters, des Steinbrechers und des Schafhirten usw. Vor unseren Augen ziehen – als Personal des Herrenhauses - das Stubenmädchen, die Kammerzofe, die Köchin, der Paradekutscher und der Gärtner vorbei. Wir können den letzten feudalen Grundbesitzer von Borsod, Árpád Szekrényessy, durch die Vorstellung seiner Persönlichkeit und der Rolle, welche er in seiner öffentlichen Laufbahn eingenommen hatte, kennenlernen.

Zuletzt wird im Kapitel „Der rote Stern über Borsod“ das Fortleben des Gutes vorgestellt, sein einzigartiges osteuropäisches Schicksal in der Zeit der ersten (1919) und der zweiten (1948-1991) kommunistischen Diktatur. Es zeigt sich, wie aus dem florierenden, adeligen Gut eine Landwirtschaftsgenossenschaft (Kolchose) stalinistischen Typs geworden ist, aus der Blütezeit Verfall, aus dem einstigen Kulturzentrum erbärmliche Zustände zeigende Wirklichkeit.

Attila Szekrényessy